

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Kristýna Hámková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

**MLUVENÝ PROJEV NAŠICH
POREVOLUČNÍCH PREZIDENTŮ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KRISTÝNA HÁMKOVÁ

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka **MÁLKOVÁ**, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 1. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych mnohokrát poděkovala své vedoucí práce PaedDr. Jitce Málkové, Ph.D., za veškerý čas, který mi věnovala, za užitečné rady a trpělivost.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

Anotace

Bakalářská práce na téma mluvený projev našich porevolučních prezidentů si klade za cíl představit problematiku mluvených projevů. Zaměříme se na základní znaky projevů, provedeme charakteristiku jazykových prostředků z hlediska hláskosloví, tvarosloví, syntaxe a lexika. Projevy budeme analyzovat a srovnávat.

Anotation

The aim of this thesis which concerns the issue of post-revolutionary presidents' speeches is to introduce a spoken discourse issue. It is focused on fundamental features of speech, characteristics of the language features from the point of view of phonology, morphology, syntax and lexicology. The analysis and comparison of the speeches will be made.

Obsah

Úvod.....	9
1. Zásady vypracování, metodika práce a cíle práce	10
2. Řeč a jazyk	12
2.1 Komunikační situace	13
3. Stratifikace jazyka.....	14
3.1 Prvky doprovázející a ozvláštňující projev	15
3.1.1 Zvukové prostředky souvislé řeči	16
3.1.2 Řečnické figury a instrumenty osvěžující posluchačovu pozornost	16
4. Rétorický funkční styl.....	18
5. Poruchy řeči.....	19
5.1 Další poruchy řeči	19
6. Politické řečnictví	21
7. Typy veřejných projevů.....	22
7.1 Propagující projevy	22
7.2 Odborné projevy:.....	23
7.3 Projevy ceremoniální.....	23
8. Zásady projevu	24
9. Jazyk politiků.....	26
10. Václav Havel	27
10.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev	31
10.3 Úvodní slova projevů	34
10.4 Závěrečná slova projevů.....	36
10.5 Celková charakteristika projevu	37
11. Václav Klaus	38
11.1. Analýza prvního prezidentského projevu Václava Klause z roku 2003	39
11.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev	41
11.3 Úvodní slova projevů	42
11.4 Závěrečná slova projevů.....	43
11.5 Celková charakteristika projevu	44
12. Miloš Zeman	45
12.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev	46
12.3 Úvodní slova projevů	48
12.4 Závěrečná slova projevů.....	50
12.5 Celková charakteristika projevu	51
13. Závěr.....	52
Použitá literatura a zdroje.....	53
Přílohy	56

Úvod

„Živé, mluvené slovo si zachovalo po celá staletí nezastupitelné místo v našem životě, neboť závažné myšlenky sdělované bezprostředně řečí jsou nejpůsobivější a nejúčinnější.“¹

Politika je jedním z nejdiskutovanějších témat poslední doby. Zdrojů a podkladů na toto téma je v dnešní době nepřeborné množství, tudíž se informace shánějí velice snadno. Toto téma mě zaujalo především proto, že politika a prezidentské volby jsou aktuálním tématem, kterému je věnován velký prostor. V poslední době vzrůstá zájem o toto téma i mezi mladými lidmi, kteří se do politiky aktivně zapojují.

Prezident jakožto člověk zastupující a reprezentující naši zemi by měl být reprezentativní nejen vzhledem, ale především projevem. Ústní projev je to, co je politikovou, především prezidentovou, nejsilnější zbraní. Působí jím na lidi, ovlivňuje jím, předává jím informace, sdělení a poselství. Již od pradávna je jazyk jako takový nejsilnějším a nejúčinnějším prostředkem, který může rozhodnout o osudu celé země.

Od politiků, zejména pak od hlavy státu, čekáme suverénní, výrazný, přesvědčivý a slušný projev, kterým bude reprezentována naše země.

Politické dění našeho státu se dotýká každého z nás. V posledních letech je politika tak silnou mašinerií působící na nás ze všech stran, že se jen těžko bude hledat někdo, kdo by o této problematice alespoň vzdáleně nevěděl. Vědomě nebo nevědomě jsme ovlivňováni novinami, časopisy, billboardy a největším nástrojem dnešní doby – internetem. Díky internetu jsou dohledatelné všechny projevy od T. G. Masaryka až po současného prezidenta Miloše Zemana jak v mluvené, tak psané podobě. My, občané, jsme již podruhé dostali možnost volby. Mohli jsme si zvolit, komu do rukou vložíme důvěru a možná právě proto jsou na bedra našeho zástupce kladeny mnohem větší požadavky a nároky než kdy dříve.

¹ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. s.7

1. Zásady vypracování, metodika práce a cíle práce

Teoretická část práce se nejdříve zabývá metodami vyhledávání a shromažďování jazykového materiálu, postupem při analýze sebraných dat a vymezením hledisek pro tuto analýzu. Část teorie je věnována řeči a komunikaci, verbálním i neverbálním prvkům komunikace nebo práci s jazykem. Na základě uváděné literatury jsou předkládány zásady, kterými by se měl být ústní projev řídit. V praktické části je použita analyticko srovnávací metoda. Tato část začíná od deváté kapitoly a jsou rozebírány konkrétní ústní projevy prezidentů a dokládány typické i atypické rysy těchto projevů.

Teoretická část práce se opírá o publikace především z oblasti stylistiky, výslovností normy a komunikace. Zabývá se rozbořem mluvené řeči a zásadami tvorby kultivovaného ústního projevu. Jako podklad pro praktickou část sloužily přepisy ústních projevů, na kterých je doloženo, jak se v nich odrazila politická situace, jak dobrými řečníky prezidenti byli a jak se v nich hlavy státu vymezují. Ústní projevy byly nejdříve přepsány nebo byl použit internetový materiál, kde je možno projevy najít již přepsané v celém znění, poté byla zkoumána obsahová i formální stránka projevu.

Část práce se zabývá kompozicí ústních projevů, dále je pozornost věnována řečnickým figurám a prvkům doprovázejícím projev nebo také typickým prvkům, které se v každém projevu daného řečníka opakují a jsou tudíž charakteristickým atributem daného prezidenta.

Předmětem analýzy jsou inaugurační projevy a novoroční projevy. Práce dokládá typické znaky, které jsou pro daného mluvčího charakteristické, všímá si společných rysů všech projevů i odlišností v oblasti stylistiky, výslovnosti a dodržování spisovné jazykové normy. Předmětem zkoumání nebyla jen verbální stránka vybraných projevů, ale i jejich zvuková podoba na základě audionahrávek a mimojazyková rovina prostřednictvím videozáznamů.

Cílem práce je porovnání ústních projevů zvolených osobností a doložení typických prvků v projevech daného řečníka. Práce si rovněž klade otázku, zda jsou naši porevoluční prezidenti kultivovanými řečníky.

Praktická část práce ověřuje následující výchozí hypotézy:

1. Ústní projevy prezidentů se od sebe budou obsahově lišit z důvodu momentální společenské situace.
2. Odlišnosti budou souviset i s původní profesí či politickou praxí daného mluvčího.
3. Analyzované projevy budou vyhovovat nárokům na kultivovaný mluvený projev a budou splňovat kritéria řečových vzorů.

Prezident musí být především dobrým řečníkem, jelikož svými projevy působí na velké množství lidí a mnohdy jsou posluchači těmito projevy ovlivňováni, je tedy zásadní, jak umí pracovat s jazykem.

2. Řeč a jazyk

Jazyk a jeho realizace (tedy řeč) je nástroj, se kterým se řečník učí pracovat celý život a je potřeba s ním zacházet tak, aby splnil vždy svůj účel. Člověk se nejdříve naučil mluvit a až posléze psát. Mluvení je tedy primární funkcí, kterou jazyk plní. Řečí pak nazýváme schopnost sdělovat obsah vědomí pomocí artikulovaných zvuků. Tato specifická lidská činnost slouží především k vzájemnému dorozumívání. Každá řeč je souborem prvků – slov. V průběhu vývoje lidstva přestala být slova - hlásky a jejich spojení - pouhými signály, jejichž význam byl odrazem konkrétní situace, ale stala se symbolem s jasně daným kulturně historickým významem. Největší podíl v komunikaci má řeč mluvená.

Řeč mluvená je řízená ortoepií, tedy spisovnou výslovnostní normou. Nejvyšší jednotkou mluvního aktu je promluva, která se dále skládá z vět, ty jsou považovány za nejmenší část promluvových celků uzavřených po významové stránce. Věty jsou poté dále členěny na tzv. kóla, tedy větné úseky. Tyto celky jsou pak vymežovány po zvukové stránce intonačními prvky – pauzou, větným přízvukem, melodií a podobně. Větné úseky jsou vybudovány přízvukovými takty, jež jsou vymežovány především slovním přízvukem. Slabika je potom nejmenší jednotkou řeči.

Řeč jako vědomá lidská činnost probíhá v určitém jazyce. Jazyk je systém znaků sloužící k výměně obsahů lidského vědomí. Hlavní funkcí je funkce dorozumivací. Jedná se o množinu promluv. Dorozumíváním rozumíme takovou interakci v jazyce, jejíž funkcí je něco sdělit, o něčem informovat a většinou vede k dalšímu jednání. Je to systém, jehož pravidla si uživatel musí osvojit, a která mu umožňují řečovou komunikaci. Řeč lze chápat jako užití tohoto systému v dorozumivací činnosti.

Řeč je dělena do výslovnostních stylů, které jsou řazeny podle situace, v níž hovoříme. Základní výslovnostní styl se používá při veřejných projevech, ve škole a při oficiálních vystoupeních, vyšší (vybraný) styl je užíván při slavnostních projevech a nižší (zběžný) styl je užíván při neoficiálních komunikačních příležitostech. Řeč je dnešní jazykovědou chápána jako kompetence člověka využívat jazyk a ztvárňovat pomocí něj komunikáty k dané komunikační situaci.

2.1 Komunikační situace

Jazyk i řeč se jako systém formují a projevují vždy v dané komunikační situaci, tj. v situacích mezi všemi účastníky a složkami komunikačních aktů.

Komunikační situace je dána objektivními a subjektivními faktory upravujícími potom podobu komunikátu. Její osou je vztah původce (mluvčího nebo pisatele) komunikátu a adresáta komunikátu (ve zvláštním případě příjemce). Dorozumívají se o úseku z jedné ze tří skutečností (společenské, přírodní, jazykové) – o tzv. denotátu. K dalším objektivním faktorům patří prostor (v tom i vzdálenost mezi komunikujícími), čas, kód (jeho možnosti). Vysloveně subjektivní faktory tkví v člověku, jeho sociální roli, věku, pohlaví, jazykové kompetenci, vzdělání, povolání, zkušenostním kontextu apod. Souhra objektivních a subjektivních faktorů vytváří komunikační model.²

Při komunikaci na sebe navazují komunikační události a vzájemně se ovlivňují. Při každé komunikační události každý z účastníků – tedy původce projevu (mluvčí, autor) a adresát (příjemce, posluchač) zastávají své pasivní, či aktivní role.

„Pro každého původce jakéhokoliv projevu je charakteristická cesta, kterou se dotyčný snaží dosáhnout komunikačního cíle. Tento jev je nazývaný komunikační záměr a komunikačním cílem bývá zpravidla změnit menší či větší úsek světa.“³

Aby bylo dosaženo požadovaného cíle, je potřeba, asi jako v každé disciplíně, promyslet správnou strategii. V tomto případě strategii komunikační, při které je potřeba přihlídnout k možnostem autorovým, stejně tak k adresátovým. Po komunikační události je potřeba sledovat komunikační efekt.

Podle komunikační situace je poté realizován výběr jazykových prostředků, který je nutný přizpůsobit danému záměru. Řeč mluvená by se měla lišit v závislosti na komunikační situaci, to znamená, zda se jedná o projev veřejný, nebo soukromý, formální, či neformální.

S tím je spojen výběr nejen vhodné slovní zásoby z různých vrstev jazyka, ale také výběr prvků, které ústní projev ozvláštňují.

² ČECHOVÁ, M. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s.8

³ Tamtéž

3. Stratifikace jazyka

Český jazyk je rozmanitý, nejen ve slovní zásobě, ale také ve formách, které se dají užívat. Jazyk archaický v ústních projevech dnes můžeme slyšet jen zřídka, je sice přirozeně srozumitelný, ale posluchačem vnímán jako umělý a nežádoucí. Na druhou stranu jazyk vulgární dnes přijímáme s větší vřelostí, než tomu bylo kdy jindy. Některá vulgární slova již za vulgární nepovažujeme a postupně se dostala do běžné každodenní komunikace. „Lat. vulgus = prostý lid, ale také chátra. Jde tedy nejen o jazyk prostý, jednoduchý, neoplývající krásou ani bohatostí slov, nýbrž i jazyk primitivní, hrubý až sprostý. Jeho používání je většinou společensky nepřijatelné.“⁴

„Pokud běží o dnešní mluvené projevy realizované spisovnou češtinou, reflektují zpravidla současnou normu (nikoli přísně kodifikaci) se všemi vývojovými tendencemi a jsou veskrze tolerantní vůči nespisovným prvkům.“⁵

V běžné společnosti a komunikaci je užíváno jazyka spisovného. Je důležité mít ovšem na paměti, že jeho přehnané používání a uplatňování normy za každou cenu může vést k nepřirozeně intelektuálskému vyznění, které zní cize a nepřirozeně. Nejčastěji je tedy používán spisovný jazyk v jeho hovorové podobě. Řečník tak dosáhne toho, že osloví široké spektrum publika, které projevu dostatečně porozumí.

Základní dělení národního jazyka je na spisovný a nespisovný jazyk. Do spisovné češtiny řadíme i češtinu hovorovou. Jazyk nespisovný dělíme na nářečí, obecnou češtinu, slang a argot. Nositelem funkce národně reprezentativní je v každém jazyce jazyk spisovný, tedy hlavní útvar národního jazyka, který je kodifikovaný. V našem jazyce jsou za kodifikační soubory považovány Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

⁴ KOHOUT, J. *Rétorika: umění mluvit a jednat s lidmi*. 4. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2002. s 65

⁵ ČECHOVÁ, M. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s 40

3.1 Prvky doprovázející a ozvláštňující projev

K úspěšnému mluvenému projevu patří také schopnost získat si posluchače, upoutat jeho pozornost a svým projevem ozvláštňit jakékoliv téma. Řeč musíme zvukově obměňovat a členit na logické celky. K tomu nám napomáhá několik prvků, které je třeba vybraně a vhodně užívat. Hlas je nástroj, se kterým se jako s každým instrumentem musí správně zacházet, aby byl příjemný uchu posluchače.

Dobrý řečník by měl zapojovat nejen veškeré své vlohy a nadání, ale je zapotřebí využívat také veškeré dostupné instrumenty k dosažení žádoucího účinku svého projevu.

Důležitým faktorem dobrého řečníka je bezesporu jeho zjev. Posluchač a pozorovatel je ovlivněn oblečením, upraveností zevnějšku, nonverbální komunikací.

Každý ústní projev je doprovázen několika prvky, ke kterým je třeba přihlížet a uplatňovat je v určitých komunikačních situacích. Mluvčí má k dispozici různé zvukové prostředky, díky nimž je řeč plastičtější. Za takové prvky je považována síla hlasu, přízvuky, důrazy, tempo, pauzy. K těmto prostředkům jsou řazeny i gestikulační prvky a mimika. Tyto prostředky pak činí ústní projev originálním a neopakovatelným. Na rozdíl od projevu psaného, ve kterém jsou tyto prostředky vyjádřeny jen ztěžka. Čtenář si musí v tomto směru daleko více domýšlet a představovat, na rozdíl od posluchače, jemuž je poskytnuto dostatečné množství zvukového materiálu.

Je dokázáno, že posluchač si především pod čísly neumí představit nic konkrétního. Je tedy třeba neuvádět pouhá fakta, ale podávat posluchači takové informace, které je schopný okamžitě zpracovat, představit si je a pracovat s nimi. Jak i ve svém díle *Rétorika, umění mluvit a jednat s lidmi* uvádí J. Kohout, nebudeme uvádět například, že Kongo má 2,5 mil. km², nýbrž že je desetkrát větší, než je naše země. NE, že mikrob má 0,1 mikronů, ale: že se jich na šířku jednoho vlasu vejde 600.⁶

Řečníkův styl má být prostý, přirozený a neumělkovaný, i když o něco vznešenější a ne tak zcela všední, jako je běžný styl denní konverzace. V každém případě musí být ve shodě se schopnostmi posluchače; styl, kterému posluchač nerozumí, unavuje ho a odvrací jeho pozornost.⁷

I zde stojí za zmínění další možné ovlivnění jazyka. Jedním z nich je nářeční zbarvení. V některých případech je nářeční zbarvení znát po celý život ve slovním přízvuku, nebo ve výslovnosti některých hlásek.

⁶KOHOUT, J. *Rétorika: umění mluvit a jednat s lidmi*. 4. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2002. s.75

⁷HÁLA, B. *Technika mluveného projevu s hlediska fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.s.136

3.1.1 Zvukové prostředky souvislé řeči

■ **Intonace** – v užším slova smyslu můžeme intonaci chápat jako výškovou, tónovou modulaci hlasu. Intonací odráží mluvčí momentální citové zaujetí. Intonace je spojena s obsahem promluvy. Jiný intonační průběh má věta oznamovací, otázka, prosba, rozkaz. Intonační vyznění je nazýváno kadence. Pro neutrální mluvený projev rozlišujeme dva druhy kadence.

a.) Kadence úseků koncových – s platností vět oznamovacích a tázacích

b.) Kadence úseků nekoncových – signalizující neukončenost věty

Dalším neodmyslitelným prvkem přispívajícím k ozvláštění promluvy je frázování. Frázováním je rozuměno významové členění promluvy na logické a přehlednější celky, úseky.

„Základní jednotkou souvislé řeči je věta. Tato jednotka však může být příliš dlouhá na to, aby jí mluvčí mohl pronést v celku. Proto jí pomocí různých zvukových prostředků (nejčastěji pauzou, nebo změnou melodie řeči, popř. kombinací těchto prostředků) člení na kratší větné (promluvové) úseky.“⁸

Promluvové úseky – kóla – jsou ohraničena pauzami – pauza nutná se musí krýt s pauzou logickou; větný přízvuk leží na nejdůležitějším slově kóla.

■ **Modulace** – hlasitost – mění se dle okolností, slouží k udržení pozornosti, přizpůsobuje se obsahu

- tempo – je určováno temperamentem mluvčího, také přizpůsobujeme obsahu, méně důležité informace – rychlé tempo, nové a podstatné informace – pomalé tempo

- hlasové zabarvení – nejhůře modifikovatelné, každý člověk má vlastní, charakteristické zabarvení, může se v něm odrážet momentální psychický stav

3.1.2 Řečnické figury a instrumenty osvěžující posluchačovu pozornost

Kohout v jeho díle *Rétorika* uvádí tyto figury:

■ **Příměr**- slovní obrat, kterým něco nového přirovnáme k něčemu již známému. Autor působí na posluchačovu představivost a je mu věc líčena mnohem barvitěji. Př.: urostlý jako strom, rostl jako z vody...

⁸ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. s.41-42

■ **Metafora** – obrazné rčení

Př.: Jsou u nás daně tak vysoké, že k jejich zaplacení bychom od narození Krista museli každý z nás dát denně korunu.

Synekdocha- záměna části za celek.

Př.: Požádal ji o ruku – nepožádal ji přeci jen o její ruku, chtěl ji celou. Stejně tak opustil otcovskou střechu – opustil rodný dům.

Eufemismus- zjemňování slov

Onomatopoeia- schopnost řeči napodobovat zvuky

Př.: Rozstřel se na nás svými zákazy jako zmije

Dynamiku nám v projevu pomáhá vyjádřit **gradace**.

Př.: Lidé to nechtěli, odmítali to, bouřili se proti tomu.

Snažme se, hleďme to změnit, zvládněme to a vyhrajme.

■ **Paradox**- nečekané, překvapivé spojení

Př.: Velký postavou, malý rozvahou.

Čím rychleji žijeme, tím rychleji umíráme.

■ **Aforismy**- stručné, ale trefné vyjádření, obvykle s vtipným vyústěním, svěží ironií apod.

Př.: Němota patří k atributům dokonalosti.⁹

Správné používání těchto prvků ve spojení s dokonalým ovládním mluvních orgánů a jejich vhodným užíváním je nazýváno dikce. Základy dobré dikce jsou uspokojivé podmínky anatomicko - fyziologické, tj. vyhovující stav mluvních orgánů a jejich fungování při mluvení, správné zacházení s mluvidly, správné tvoření veškerých fonetických prvků a složek jazyka, znalost výslovnostní normy (ortoepie), užívání spisovného jazyka, zachování mluvy pečlivé.¹⁰

⁹ KOHOUT, J. *Rétorika: umění mluvit a jednat s lidmi*. 4. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2002. s.72-73

¹⁰ HÁLA, B. *Technika mluveného projevu s hlediska fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.s.19

4. Rétorický funkční styl

„Snad každý z nás už má takovou zkušenost: slyšet kolem sebe hovořit mnoho lidí – a přece ho zaujala řeč jen jednoho z nich. Možná, že si tak sám ověřil pravdu jedné rétorické poučky, že totiž není důležité, jen co se říká, ale také jak se to říká.“¹¹ Právě to *jak* se to říká je nesmírně důležité. Vždyť se tato otázka řeší již od řecké a latinské antiky až po novověk.

Předmětem rétoriky je řeč. Spolu s řečí jako takovou je hlavní podstatou to, o čem řečník pojednává a co zkoumá. „V soustavě základního školního vzdělání, trivie, rétorika jako schopnost komunikovat účinně zaujala prostřední místo mezi gramatikou, která učila, jak se vyjadřovat správně, a dialektikou, uměním správně myslet.“¹² Pojem rétorika je chápán širše, než pojem řečnictví. Ve vývoji řečnických stylů i samotné rétoriky se změnilo po celá staletí spousta věcí. Mění se prestiž rétoriky na veřejnosti a spolu s tím i funkce v systému vzdělávání, kultury, vědních oborů i politiky. Obecné principy společenského dorozumívání zůstávají ve svém základu stejné, co se však mění je kladení nároku na jejich teoretické i praktické zvládnutí. K dobrému vývoji rétorických zásad a k osvojení si jejich podstaty již nestačí pouhý dobrý řečový vzor a talent, je potřeba tuto problematiku studovat, sledovat změny a technické podmínky a dostupnost jednotlivých forem dorozumívání.

Spisovnou výslovnostní normu označujeme jako ortoepii. Jedná se o soubor výslovnostních norem, kterými je řízena zvuková podoba spisovného jazyka. Ortoepie je uzákoněna v příručce *Výslovnost spisovné češtiny*. Součástí ortoepie je také ortofonie, tedy správné tvoření hlásek. Reprezentanti našeho státu by neměli trpět žádným ortofonickým nedostatkem, který může v projevu působit rušivě.

¹¹ KOHOUT, J. *Rétorika: umění mluvit a jednat s lidmi*. 4. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2002. s. 38

¹²KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2004. s. 7

5. Poruchy řeči

Každý člověk má vrozenou schopnost naučit se mluvit. Vývoj řeči je složitý proces, který je u každého jedince jinak dlouhý, podílí se na něm vnitřní schopnosti daného člověka a vlivy okolí. K poruchám vývoje řeči dochází z různých příčin. Jedním z důvodů může být poškození některého z orgánů nezbytného pro produkci řeči nebo se působením vnějších vlivů řeč rozvine značně opožděně nebo vůbec. Mezi příčiny je bezpochyby řazen opožděný vývoj jedince způsobený vlivem nevhodného sociálního, málo podnětného prostředí. Nežádoucí je také předčasné vynucování řeči a kladení vysokých nároků na dítě ve snaze o urychlení intelektuálního vývoje, které má za následek přetěžování dětské psychiky s následnými neurotickými potížemi ovlivňující vývoj řeči. Opožděný nebo nesprávný vývoj řeči může být stejně tak způsoben v důsledku nemoci, nebo úrazu, při vrozených deformacích mluvidel, nebo při mentálním, či tělesném poškození jedince.

5.1 Další poruchy řeči

- **Dyslalie neboli patlavost** – porucha výslovnosti jednotlivých hlásek nebo jejich seskupen
- **Mogilalie** - vynechávání určité hlásky v řeči
- **Paralalie** - zaměňování hlásky za jinou
- **Sigmatismus** - nesprávné tvoření sykavek
- **Lambdacismus** - nesprávná výslovnost „L“
- **Rotacismus** - nesprávná artikulace „R“
- **Rotacismus bohemicus** - nesprávná výslovnost „Ř“

Jak už bylo řečeno výše, politik by měl vykazovat určité mluvní schopnosti. Počínaje správnou výslovností, přes užívání spisovného jazyka, až po zvládnutí improvizace na jakémkoliv téma.

Jednotlivé řečové vady však po určité době přestávají být společností vnímány jako handicap. Individuální charakteristické znaky projevů veřejně známých osob jsou veřejností časem zaznamenány a akceptovány. (např. výslovnost hlásky r u V. Havla.; Klausův sklon ke zdobnělinám- krůček po krůčku, slovíčko, větička...).

Další kapitola je věnována právě politickému řečnictví.

6. Politické řečnictví

Politické řeči se dělí na několik druhů podle obsahové stránky, místa sdělení a příležitosti sdělení daného projevu. Skutečné politické řeči - agitační projevy - by měly být primárně soustředěny na vnímatele. Politická řeč by měla být doprovázena názornými prostředky, neboť řeč musí být posluchačem jednoznačně pochopena.

Politické projevy se v průběhu let měnily nejen formou, ale i obsahem. Na přelomu tisíciletí se nově začalo jednat o svobodě, demokracii a pluralitě politiky. „V českém prostředí po roce 1989 se začíná u mnohých politiků zřetelně objevovat úsilí o vytváření neopakovatelného autorského stylu a o věcný, srozumitelný a jazykově kultivovaný projev. Řečníci jsou stále naléhavěji konfrontováni s tím, že významnou součástí jejich obrazu ve veřejnosti se stává nejen sám obsah jejich řeči, ale i způsob jejího podání.“¹³

„Dnešní politické projevy se od těch dřívějších liší především svobodou projevu. Liší se značnou mírou jeho otevřenosti a individuálností, a konečně odpovědností omezenou výhradně vlastním svědomím a názorem nebo konsenzem daného stranického klubu.“¹⁴

Důležitým prvkem, ovlivňujícím jakýkoliv ústní projev, je téma. Většina veřejných činitelů se však své neobratnosti zbavuje praxí a vystupováním v médiích a mluvením do mikrofonu. „Výhodou každého dobrého řečníka je schopnost hovořit na jakékoliv téma bez přípravy. (M. Zeman mluví plyně a zcela spisovně bez přípravy a bez jediného anakolutu...)“¹⁵

Množství paralingvistických zvuků, které řeč zpomalují nebo ruší, stejně tak jako parazitická slova, celý proslov znehodnocují, ač může být obsahově na velice vysoké úrovni.

Tendence opakování slov, nebo větných úseků má po většinou jistý záměr. Například, když každý odstavec začíná stejnou frází.

Nová sdělení jsou doporučována sdělovat pomaleji a důrazněji, aby recipient stihl zaznamenat informaci, která ještě nebyla vyřčena. Po celou dobu projevu řečník navazuje oční kontakt s publikem (je-li to možné) a řeč uzpůsobuje pozornosti publika. Důležitou roli hraje také připravenost projevu.

¹³ KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2004 .s. 124

¹⁴DANĚŠ, F. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997.s. 27

¹⁵ Tamtéž

7. Typy veřejných projevů

Podle Mileny Krobotové se projevy dají dělit do tří skupin. Na projevy propagující, odporné, příležitostné a ceremoniální.

Propagující projevy se většinou zabývají společenskou nebo politickou situací. Tyto veřejné projevy jsou hodnoceny kladně, pokud na jeho konci publikum zatleská. Naopak za ne příliš podařený projev je považován ten, na který obecenstvo reaguje zmatenými pohledy, nebo tichem.

7.1 Propagující projevy

1. Projev - v něm autor hodnotí politický, kulturní, nebo společenský problém a vyjadřuje se k němu.

2. Proslov - kratší útvar, než je projev, je zaměřen na posluchačovy emoce. Předání informace je většinou zakončeno výzvou nebo přáním.

3. Výzva - krátký útvar, kterým se autor snaží posluchače navést k nějakému jednání

4. Řeč - je považována za vrcholný řečnický útvar, jehož záměrem je naklonit si posluchače a přesvědčit ho. Řeč je dělena na řeči soudní, náboženské a politické. V této práci se zabýváme především řečí politickou. Politik by měl mít téma své řeči dokonale nastudované, měl by být do věci zapálený a o projednávané řeči hovořit s přesvědčením. Vždyť jeho cílem je naklonit si co nejvíce příznivců na svou stranu. Důležitou dovedností v tomto směru je umění improvizace. Po politické řeči většinou následuje diskuze. Politik by měl být schopný plynule a věcně reagovat a improvizovat a pohotově a přesně se vyjadřovat.

7.2 Odborné projevy:

- **Přednáška** - ve formě výkladu řečník objasňuje určité odborné téma a seznamuje s ním obecnostvo.
- **Referát**- řečník přednáší fakta, která si dohledal a nastudoval. K docílení objektivitu je vhodné čerpat z více zdrojů. Cílem referátu je vzbudit o projednávané téma zájem.
- **Diskuze** - doplňování, komentování a obohacování diskutovaného problému. Od diskutujících se očekává znalost problematiky. Důležitá je schopnost rychle reagovat a improvizovat. Existuje několik forem diskuze. Můžeme se setkat s tzv. řízenou diskuzí, kdy řídicí osoba přiděluje zúčastněným slovo a zadává téma. (nejčastěji v médiích např.: Otázky Václava Moravce...)

7.3 Projevy ceremoniální

Poslední skupinou projevů jsou projevy příležitostné a ceremoniální: Do této skupiny patří například přípitek, tento projev je pronášen při příležitostech, jako jsou oslavy, svatby atd. rodinný projev je dalším projevem z této skupiny, který je určen osobám s důvěrnými vztahy.

Každý řečník, pokud chce být úspěšný, by si měl osvojit několik zásad, díky kterým dosáhne srozumitelného a jasného projevu.

8. Zásady projevu

Přehlednost a logická výstavba

Výhodou přehledného projevu je nejen to, že si ho řečník lépe zapamatuje, ale i to, že ho posluchač lépe pochopí, aniž by před sebou měl písemný podklad. Projevy by měly mít tři základní části. Úvod, ve kterém posluchače seznámí s tím, o čem bude hovořeno, vytyčí téma a získá si posluchače na svou stranu. V jádru je pak rozvedena hlavní myšlenka projevu. V závěru je pak shrnuto, o čem se hovořilo, posluchačovi jsou jasně připomenuty důležité body a mluvčí zhodnotí celé téma.

Srozumitelnost

Řečník hovoří spisovnou češtinou, slang a nářeční výrazy nejsou vhodné, není-li jejich užívání záměrné. Používání cizích slov je doporučováno, nelze-li slovo nahradit českým ekvivalentem, a pouze v případě, zná-li řečník dokonale význam cizího výrazu.

Vyjadřovat se spíše v kratších větách a vyvarovat se tak parazitických slov (jako, jakože, takže, však, eeee, mmm ...)

Přesvědčivost a působivost

Řečník musí být ztotožněn s tématem, o kterém hovoří, musí být přesvědčen o svých argumentech a mít je dostatečně podložené. Jedině tak přesvědčí posluchače o jejich správnosti. Řečník musí působit sebejistě a zapůsobit na posluchače něčím novým, neotřelým, vybudovat si osobní vztah s posluchači. Jak už bylo několikrát výše zmíněno, řečník působí na publikum nejen řečí, ale i celková image hraje velkou roli.

Správná délka projevu

Délka projevu by měla být úměrná obsahu. Není umění mluvit dlouho, ve složitých souvětích plných cizích slov. Naopak je uměním mluvit krátce a v co nejkratším sdělit co nejvíce informací. Ústní projev nesmí být příliš dlouhý. Je nutné si uvědomovat, že posluchač před sebou nemá písemný podklad, do kterého by mohl nahlížet a porozumět tak dokonale projevu. Je tedy vhodné volit kratší věty s jednoduchou skladbou. Dospělý posluchač je schopný udržet pozornost déle, než dítě. Posluchač se dokáže plně koncentrovat 20 minut, při správném rozdělení projevu je tento čas možné rozšířit až na 60 minut, aby si řečník udržel pozornost publika. Je tedy nutné uzpůsobit ústní projev všem posluchačům.

Při některých veřejných vystoupeních je možnost celý projev číst, musí tomu ovšem předcházet důkladná příprava a je vhodné si do textu poznamenat, jak na určitých místech pracovat s hlasem, některé projevy jsou pronášeny pouze s poznámkovým podkladem, což je nejvhodnější způsob přípravy. Jiné texty jsou přednášeny zcela bez textové předlohy, čemuž ve většině případů předchází naučení se celého textu nazpaměť.

9. Jazyk politiků

Od veřejných mluvčích, jimiž prezident i politikové jsou, očekává veřejnost kultivovaný mluvený projev. Skutečnost je však mnohdy jiná. Úroveň mluvených projevů veřejných mluvčích často vypovídá o velké jazykové toleranci, zejména směrem k nespisovným jazykovým prostředkům, část veřejnosti se stala tolerantnější dokonce k vulgarismům (a to i z úst prezidenta). Příkladem mohou být různé výpady a útočné strategie v promluvách politiků v prostředí parlamentu, dokonce však i v promluvách prezidentských. Jedním takovým výrokem je vyjádření prezidenta v pořadu Hovory z Lán na Radiožurnálu o ruské feministické skupině Pussy Riot.

„Víte, co je to v angličtině pussy? ...Kunda. Takže s prominutím v textech této skupiny je kunda sem, kunda tam, no opravdu dokonalý případ politického vězně jako vyšitej... Nebudu se zastávat ruských tunelářů, stejně jako se nezastávám českých tunelářů a nebudu se zastávat...ted' jsem chtěl říci kurev, ale já nejsem Schwarzenberg, který používá těchto výrazů.“¹⁶

Na toto téma vzniklo několik videí parodujících prezidentovo vyjádření. Exprezident Václav Klaus se k výrokům prezidenta Miloše Zemana vyjadřuje takto: *„Já tak nemluví, ani na veřejnosti, ale ani v soukromí. Nemyslím, že to spadlo z nebe. Myslím, že pan prezident Zeman tím něco sleduje, a jestli mu to zvýší počet potenciálních voličů, nebo ne, to teprve historie ukáže. Já bych takhle nemluvil ani v uzavřené společnosti, natož v roli prezidenta pro veřejná média... Nepochybně to zemi neprospěje, to je naprosto evidentní“¹⁷*

Jazyk politiků se liší vzhledem k příležitosti, ke které je projev pronášen. Jiný jazyk politici používají hovoří-li veřejně v médiích, jiný jazyk je užíván v soukromých jednáních politických stran, jinak hovoří přednáší-li například na vysokých školách a pořádají různé besedy, nebo když jsou posloucháni celým státem při Vánočním posláním nebo Novoročním projevu.

Smyslem této práce je analýza ústních projevů našich porevolučních prezidentů. Tedy pana Václava Havla, Václava Klause a Miloše Zemana. Na jejich projevech budou dokládány změny, nejen obsahové, ale i formální. Texty budeme jazykově-stylisticky analyzovat a do jisté míry komparovat.

¹⁶ Český rozhlas Radiožurnál (archiv - Hovory z Lán) [online]. Dostupné z: <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/3241849> [cit. 2018-03-18]

¹⁷ KLAUS, V. Zemanova vulgarita je kalkul, já bych takhle nikdy nemluvil, řekl Klaus, Zprávy.idnes.cz, [cit. 2018-03-18], dostupné online: https://zpravy.idnes.cz/podle-vaclava-klause-jsou-zemanovy-vulgarity-promysleny-tah-pt9-/domaci.aspx?c=A141105_132351_domaci_ffr

10. Václav Havel

Posledním československým a prvním českým prezidentem byl Václav Havel. Václav Havel byl spisovatel, dramatik, umělec, stal se vůdčí osobností nenásilného svržení komunistického režimu a politických změn v Československu. Václav Havel je do dnes považován za obránce lidských práv. Za své politické smýšlení byl několikrát vězněn, byl spoluzakladatelem Charty 77 a výboru na obranu nespravedlivě stíhaných v Československu.

Jako prezident Česko-Slovenska a později České republiky se zasloužil o návrat svobodných poměrů, o zrušení Varšavské smlouvy, zapojení země do evropského integračního procesu a o vstup do Severoatlantické aliance. Spoluzakladatel Nadace Forum 2000 a Nadace Václava a Dagmar Havlových Vize'97, inspirátor a podporovatel řady humanitárních a vzdělávacích projektů. Nositel 29 státních vyznamenání, stovky prestižních mezinárodních cen, 50 čestných doktorátů a mnoha dalších ocenění za literární, myslitelské i politické dílo a celoživotní úsilí o dodržování lidských a občanských práv.¹⁸

„Jsem spisovatel a své poslání jsem vždycky chápal jako povinnost říkat pravdu o světě, v němž žiju, vypovídat o jeho hrůzách a mizérii, tedy spíš varovat, než dávat návody. Navrhovat něco lepšího a uvádět to v život, to je spíš úkolem politika – a já politikem nikdy nebyl a nikdy ani být nechtěl“.¹⁹

Václav Havel měl již od dětství vztah k literatuře a umění. Pocházel z pražské podnikatelsko-intelektuální rodiny, která byla spjata s kulturním a společenským děním tehdejší doby. Za to, z jakých poměrů Havel pocházel, také náležitě celý život pykal.

Komunistická moc nepovolila Havlovi kvůli jeho původu studovat žádnou vysokou školu s humanitním zaměřením. Dva roky tedy studoval na Českém vysokém učení technickém. Po dvou letech studia ukončil a začal pracovat jako kulisák. Později dokončil dálkové studium dramaturgie.

Václav Havel byl zvolen po abdikaci Gustáva Husáka Federálním shromážděním a na Hradě strávil téměř třináct let. „Václav Havel byl na Hrad poprvé zvolen 29. prosince 1989, tedy těsně před koncem roku - novoroční projev byl proto zároveň projevem inauguračním. A Havlova slova vešla do dějin – projev byl totiž úplně jiný, než po 40 let pronášeli

¹⁸ Životopis — Václav Havel — Česká televize. Česká televize [online]. [cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/havel/zivotopis/>

¹⁹ Havel, V. - Dálkový výslech.doc | Ulož.to. Ulož.to [online]. [cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <https://uloz.to/!IjAOugayF7EI/havel-vaclav-dalkovy-vyslech-doc>

komunističtí prezidenti. Slavná jsou slova „naše země nevzkvétá“ – Havel v projevu ostře kritizoval komunismus, zároveň ho ale označil za nedílnou součást naší historie.“²⁰

Ladislav Špaček, který byl od roku 1992 do roku 2003 mluvčím prezidenta, a zároveň vedl Tiskový odbor Kanceláře republiky, uvádí, že Václav Havel si všechny důležité projevy psal sám.

10.1 Analýza prvního inauguračního projevu Václava Havla

Tento projev nalezneme v příloze č.1.

Hned v úvodu můžeme cítit, že Václav Havel mluví k občanům upřímně. Získává si tak jejich pozornost a jejich důvěru. Upozorňuje na to, že nechce parafrázovat již několik let ohranou frázi o prospěšnosti a rozkvětu naší země. Dává tím najevo, že si uvědomuje, jak projevy jeho předchůdců ztratily u občanů jakoukoliv vážnost a respekt. ...*Čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni, jak věříme své vládě a jaké krásné perspektivy se před námi otevírají...* Předpokládám, že jste mne nenavrhlí do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal. Naše země nevzkvétá... Tímto dává občanům najevo, že si váží jejich důvěry a zároveň jim dává najevo, že právě oni měli v rukách moc o jeho jmenování do funkce. Nezahrnuje občany holými fakty o tom, co se v zemi dokázalo, kolik se čeho vyrobilo, nezatěžuje občany holými frázemi. Naopak upozorňuje na to, že si je vědom, že takové informace jsou pro ně nic neříkající. Slovy „*abych vám i já lhal*“ poukazuje na to, že komunističtí prezidenti lidem lhalí. Z projevu lze jasně vycítit kritický postoj ke komunistickému režimu, kterým se Havel nikdy netajil.

Z první části projevu můžeme cítit zklamání, pesimismus a negativitu, čímž Havel odkazuje na předešlý režim. (*Naše země nevzkvétá...; Velký tvůrčí a duchovní potenciál našich národů není smysluplně využit...; Země, která mohla být kdysi hrdá na vzdělanost svého lidu, vydává na vzdělání tak málo, že je dnes na dvaasedmdesátém místě na světě...; máme dnes nejhorší životní prostředí v celé Evropě...; Dospělí lidé u nás umírají dřív...*)

Havel působil na city posluchačů tím, že mluvil nahlas o věcech, které se osobně dotýkaly všech lidí, nejen v politickém dění, ale i v osobních životech. (*Ale to všechno není stále ještě*

²⁰ Pan prezident řekl: Od Masaryka až po Klause — ČT24 — Česká televize. Česká televize [online]. [cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1121560-pan-prezident-rekl-od-masaryka-az-po-klause>

to hlavní. Nejhorší je, že žijeme ve zkaženém mravním prostředí. Morálně jsme onemocněli, protože jsme si zvykli něco jiného říkat a něco jiného si myslet. Naučili jsme se v nic nevěřit, nevšímat si jeden druhého, starat se jen o sebe. Pojmy jako láska, přátelství, soucit, pokora či odpuštění ztratily svou hloubku a rozměr a pro mnohé z nás znamenají jen jakési psychologické zvláštnosti, anebo se jeví jako zatoulané pozdravy z dávných časů, poněkud směšné v éře počítačů a kosmických raket). Poslední větou také poukazuje na technické pokroky, kterým je společnost vystavena, a které jsou možná za tento úpadek z části zodpovědné.

Bližší vztah s posluchači Havel navazuje také tím, že do projevu vkládá osobní poznatky, zážitky, zkušenosti a připomínky. (*Dovolte mi malý osobní zážitek...*)

V další části projevu Havel dodává posluchačům naději na lepší zítřky. (*V nápravě věci obecných se máme oč opřít. Poslední doba – a zvláště posledních šest týdnů naší pokojné revoluce – ukázala, jak velký obecně lidský, mravní a duchovní náboj a jak velká občanská kultura dřímaly v naší společnosti pod vnucenou maskou apatie...; Jsme malá země, ale přesto jsme byli kdysi duchovní křižovatkou Evropy. Proč bychom se jí opět nemohli stát? ...; Náš stát by už nikdy neměl být přívazkem či chudým příbuzným kohokoli jiného.*)

Důležité je si povšimnout, že používá zájmeno my. Tím ukazuje, že jsou si všichni občané rovni bez ohledu na funkci a řadí mezi ně i sám sebe. Ukazuje tím zároveň, že i občané sami se podílejí na tvorbě demokratického státu a není to pouze v rukou vlády. (*Mluvím o nás všech. Všichni jsme si totiž na totalitní systém zvykli a přijali ho za nezměnitelný fakt a tím ho vlastně udržovali. Jinými slovy: všichni jsme – byť pochopitelně každý v jiné míře – za chod totalitní mašinérie odpovědni, nikdo nejsme jen její obětí, ale všichni jsme zároveň jejími spolutvůrci...; Jen málokterí z nás dokázali nahlas zvolat...; Sebelepší vláda, sebelepší parlament i sebelepší prezident toho sami mnoho nezmohou. A bylo by i hluboce nesprávné čekat obecnou nápravu jen od nich. Svoboda a demokracie znamená přece spoluúčast a tudíž spoluodpovědnost všech...).*

Můžeme sledovat, že Havel občanům dodává naději tím, že ač naše země nevzkvétá a v první části udělal výčet všech negací, tak naše země má šanci na vzpruhu a jiné země jsou na tom o poznání hůř. (*Zapomenout ovšem nesmíme ani na to, že jiné národy zaplatily za svou dnešní svobodu ještě tvrději a že tím platily nepřímou i za nás. Potoky krve, které protékly v Maďarsku, Polsku, Německu a nedávno tak otřásajícím způsobem v Rumunsku, jakož i moře krve, které prolily národy Sovětského svazu, nesmí být zapomenuty především proto, že každé lidské utrpení se týká každé lidské bytosti. Ale nejen to: nesmí být zapomenuty i proto, že právě tyto velké oběti jsou tragickým pozadím dnešní svobody či postupného osvobození*

národů sovětského bloku, tedy pozadím i naší čerstvě nabyté svobody. Bez změn v Sovětském svazu, Polsku, Maďarsku a Německé demokratické republice by se asi u nás těžko stalo to, co se stalo, a pokud by se to stalo, rozhodně by to nemělo tak krásně pokojný charakter.)

Lze pozorovat, že prezident úvody svých projevů koncipoval tak, aby navodil jistý pocit sounáležitosti s občany. Oslovení, milí spoluobčané, ve svých projevech používá několikrát. Většinou před vyjádřením další důležité myšlenky. Činí tak proto, aby upoutal posluchačovu pozornost a upozornil, že se blíží něco důležitého. Typické jsou také Havlovy řečnické otázky, které patří k typickým kompozičním prvkům, a kterými projev ozvláštňuje. Apeluje tím na posluchače a nutí je zamýšlet se nad danou problematikou. (*...odkud vlastně mladí lidé, kteří nikdy jiný systém nepoznali, čerpají svou touhu po pravdě, svou svobodomyšlnost, svou politickou fantazii, svou občanskou odvahu i občanský rozmysl? Jak to, že i jejich rodiče – tedy přesně ta generace, která byla považována za ztracenou – se k nim přidali? Jak je vůbec možné, že tolik lidí okamžitě pochopilo, co dělat, a nikdo z nich k tomu nepotřebuje žádné rady a instrukce?)*

Havlovy texty mají složitou výstavbu. Objevují se v nich odkazy na cizí i vlastní díla. (*Náš první prezident napsal: Ježíš, nikoli Caesar. Navazoval tím na Chelčického i Komenského...; Můj nejvýznačnější předchůdce zahájil svůj první projev citátem z Komenského. Dovolte mi, abych já svůj první projev ukončil vlastní parafrází téhož výroku:*

Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!

Odkazuje na vlastní věty, které pronesl v právě pronášeném, nebo jiném projevu. (*Ten pohled mi stačil k tomu, abych pochopil, že naši státníci a političtí činitelé se po desetiletí nedívali nebo nechtěli dívat ani z oken svých letadel. Žádná četba statistik, které mám k dispozici, by mi neumožnila rychleji a snadněji pochopit stav, do něhož jsme se dostali.)*

Ke konci projevu odkazuje na tento úryvek a dává jím najevo, že on nebude prezidentem, který bude zavírat oči před okolním světem a bude dbát na to, co se s jeho zemí a jeho občany děje. (*chci být prezidentem, který bude méně mluvit, ale víc pracovat. Prezidentem, který se bude nejen dobře dívat z oken svého letadla, ale který – a to hlavně – bude trvale přítomen mezi svými spoluobčany a dobře jim naslouchat.)*

10.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev

Do Havlových projevů se promítá jeho původní povolání spisovatele a dramatika. Jeho projevy reprezentují spíše styl umělecký.

Jsou plné metafor, přirovnání i jiných básnických prostředků, na kterých si autor zakládal. „U prvního českého prezidenta, jehož projevy připomínají spíš umělecký styl, je to dáno tím, že velice často ke zdůraznění jednotlivých částí své řeči využívá rozčlenění (parcelaci) jádra sdělení do samostatných částí.“²¹

Řečnické figury

Země vzkvétá; zatoulané pozdravy z dávných časů; potoky krve, které protekly; aby tento boj zašpinil dosud čistou tvář naší vlídné revoluce; moře krve, které prolily; vláda se navrátila; houštiny mocenských šarvátek ...

V Havlových projevech můžeme pozorovat **velký počet přídavných a podstatných jmen**. *Pojmy jako láska, přátelství, soucit, pokora či odpuštění; půdu, řeky i lesy; poddajných, ponížených, skeptických a zdánlivě už v nic nevěřících občanech Československa; humanistické a demokratické tradice; velký mravní vklad; touha po porozumění, síla ducha a myšlenky; umění spekulací, kalkulací, intrik, tajných dohod a pragmatického manévrování; obludně velkého, rachotícího a páchnoucího stroje; postavení dětí, starých lidí, žen, nemocných, těžce pracujících, příslušníků národních menšin a vůbec všech občanů; porozumění, toleranci a lásku k míru; republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské; lidských, ekonomických, ekologických, sociálních i politických...*

V Havlových projevech není neobvyklé pozorovat opakování. Díky tomuto stylistickému účinku zdůrazňuje důležitost některých frází, upoutává tak posluchačovu pozornost. Opakování provádí systematicky po větách, či po odstavcích. V následujících ukázkách můžeme vidět systematické opakování fráze na začátku každého odstavce.

²¹ KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2004. s. 97

Pevně věřím, že v roce 1991 projedná a přijme Federální shromáždění dobré a spravedlivé zákony, které vnesou jasno i do budoucnosti rolníků a zemědělců a vůbec do budoucnosti našeho zemědělství...

*Pevně věřím, že se během tohoto roku stabilizuje spektrum politických sil v naší společnosti a pevně věřím, že v příštích volbách budeme...*²²

Byl bych šťasten, kdyby ještě před volbami navštívili naši zemi – byť na jeden jediný den papež Jan Pavel II. a tibetský dalajlama.

Byl bych šťasten, kdyby se posílily naše přátelské vztahy se všemi národy.

*Byl bych šťasten, kdyby se nám podařilo...*²³

V projevech můžeme pozorovat opakování na principu tzv. anadiploze. Jedná se o figuru, ve které nadcházející úsek začíná stejným slovem, nebo souslovím, kterým předcházející úsek končí.

Teď záleží jen na nás, zda se tato naděje naplní a zda se historicky docela novým způsobem probudí naše občanské, národní i politické sebevědomí.

*Sebevědomí není pýcha.*²⁴

Havlovy projevy jsou protkány metaforami, které jsou k nalezení v podstatě v každém jeho projevu v hojném počtu. Příkladem je i projev z roku 1991, kdy předešlý systém přirovnává k domu, který je ve špatném stavu a i po roce je jeho stav stále v dezolátním stavu. Vyzývá tím národ, že se společně musí podílet na rekonstrukci tohoto domu.

*„Věděli jsme, že dům, který jsme zdědili, není v dobrém stavu; omítka tu a tam opadávala, střecha vypadala dost podezřele, měli jsme pochybnosti o lecčems dalším. Po roce průzkumných prací šokováni zjišťujeme, že veškeré potrubí je zrezivělé, trámy jsou shnilé, elektrika je v havarijním stavu a rekonstrukce, kterou jsme si naplánovali a na kterou jsme se těšili, bude trvat déle a bude nás stát podstatně víc, než jsme si zprvu mysleli.“*²⁵

Podobný příklad pak použil v projevu z roku 1999.

„Co všechno se v té době zhroutilo? Především bezpočet velkých zdí, které nesmyslně rozdělávaly lidi, národy i celé kontinenty. Zhroutila se železná opona oddělující evropské

²² HAVEL, V. Novoroční projev 1991

²³ HAVEL, V. Novoroční projev 1990

²⁴ HAVEL, V. Novoroční projev 1990

²⁵ HAVEL, V. Novoroční projev 1991

národy podmaněné sovětským impériem od národů těšících se ze svobody; spadla zeď berlínská i vnitroněmecká; zhroutily se zdi mezi občany, které vybudoval vše prostupující strach. ²⁶

V této ukázce můžeme pozorovat typickou havlovskou číselnou symboliku tří. Při zmínce o zdech použil tři příklady. *Velké zdi, které rozdělovaly lidi, národy, kontinenty.*

Stejnou symboliku použil i v následující větě. *Zhroutil se železná opona, zeď berlínská a vnitroněmecká, zdi mezi občany.*

²⁶ HAVEL, V. Novoroční projev 1999

10.3 Úvodní slova projevů

Podíváme-li se na úvodní slova prezidentových projevů, můžeme vidět, že málokdy začíná tradičně. Často se již v úvodu vymezuje proti komunistickému režimu, jako v již zmíněném prvním prezidentském projevu. To samé je evidentní i v Novoročním projevu z roku 1991.

„...bývaly doby, kdy mohl prezident na Nový rok přečíst týž projev, který četl před rokem, a nikdo by nic nepoznal. Ty doby našťěstí pominuly.“²⁷

Po tradičním pozdravu milý/vážený spoluobčané, který je každý rok stejný můžeme pozorovat, že Havel své projevy začíná tak, aby navodil určitý pocit sounáležitosti s občany, aby si je naklonil na svou stranu, vzbudil jejich pozornost a zájem, překvapil je.

„...když jsem vás před pěti lety v tento den poprvé oslovil, řekl jsem, že do našich srdcí se opět vrátila naděje. Co to ale je naděje?“²⁸

U Havla můžeme najít i takové projevy, které jsou velmi osobní, s občany navazuje velmi osobní vztah a sděluje velmi choulostivé informace. Příkladem takového projevu je například novoroční projev z roku 1997 po smrti své manželky.

„...dovolíte-li, začal bych tentokrát trochu osobněji. V roce, s nímž jsme se právě rozloučili, jsem se dvakrát ocitl tváří v tvář smrti. Poprvé, když si přišla pro bytost mi nejbližší, a podruhé, když nedávno kroužila kolem mého nemocničního lůžka.“²⁹

V roce 1996 Havel svůj projev začal řečnickou otázkou, kterou vyzývá spoluobčany k zamyšlení.

„...jsme, či nejsme spokojeni s vývojem v naší zemi?“³⁰

Jiným typem úvodu je seskupení hned několika řečnických otázek. Jsou vyřčeny hned na začátku, jako tomu bylo v novoročním projevu z roku 1994. *„...když vstupovala před rokem do života samostatná Česká republika, pro většinu z nás to byl spíš důvod k zamyšlení než k oslavám. Ptali jsme se sami sebe: co pro nás všechny – Čechy i Slováky – bude znamenat toto rozdělení našeho dosavadního domova? Co to bude znamenat pro střední Evropu? Máme to chápat jako úspěch našich reprezentací, nebo jako prohru v zápase o společný stát?“³¹*

Otázkami, které Havel v úvodu položil, předjímal, jaké dotazy si asi mohli občané před rokem klást. Vytyčené otázky nejen, že vzbuzují zvědavost auditoria, jak na ně prezident

²⁷ HAVEL, V. Novoroční projev 1991

²⁸ HAVEL, V. Novoroční projev 1995

²⁹ HAVEL, V. Novoroční projev 1997

³⁰ HAVEL, V. Novoroční projev 1996

³¹ HAVEL, V. Novoroční projev 1994

za všechny odpoví, ale zároveň udávají kompozici projevu, v jakém duchu se ponese a jakými tématy se bude zabývat. Tím, že položil otázky hned v úvodu, prozrazuje osnovu svého vystoupení přímo (tzv. in media res), namísto klasického výčtu za první, za druhé, za třetí...

Řečnické otázky patří k typickým znakům Havlových projevů. Používá je nejen v úvodu, ale slouží jako průvodce celými, mnohdy rozsáhlými a složitými projevy. Řečnickými otázkami provádí diváka celým textem a rozčleňuje ho jimi na menší, srozumitelnější celky.

10.4 Závěrečná slova projevů

Přání všeho dobrého Havel nechával až na konec a to ještě ve většině případů přál netradičně. Občany vyzýval, dával jim rady a často parafrázoval své, nebo cizí výroky.

Ukázku výzvy můžeme vidět v následujícím úryvku z novoročního projevu z roku 1996.

„...Dovolte mi na závěr jednu vážnou a upřímně míněnou výzvu nám všem: pokusme se hledat v sobě vyrovnaný nadhled a šířit kolem sebe klid! Pokusme se být k sobě slušnější a víc si vycházet vstříc! Zkusme se mít navzájem víc rádi!

Podarí-li se nám to, procento spokojených lidí určitě vzroste.

*Přeji vám hezký dnešní den a všechno dobré v roce 1996!*³²

Svůj první prezidentský projev ukončil parafrází.

„Můj nejvýznačnější předchůdce zahájil svůj první projev citátem z Komenského. Dovolte mi, abych já svůj první projev ukončil vlastní parafrází téhož výroku: Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!“³³

O rok později parafrázoval svůj výrok.

„Před rokem jsem svůj novoroční projev ukončil parafrází známé Komenského věty "Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!". Dnes bych na tuto větu navázal takto: "Je na tobě, lide, abys ukázal, že návrat vlády do tvých rukou měl smysl".

*Šťastný nový rok!*³⁴

³² HAVEL, V. Novoroční projev 1996

³³ HAVEL, V. Novoroční projev 1990

³⁴ HAVEL, V. Novoroční projev 1991

10.5 Celková charakteristika projevu

Havlovy projevy působí důvěryhodně, jejich znění je téměř totožné s přeepsanou podobou textu (viz. Příloha č. 1). Lze pozorovat jen drobné nedostatky například nespisovné krácení/prodloužení vokálů – *zaútočil [tim] na samu jejich podstatu...*; *aby mařil odvážné mírové iniciativy [inicijatívi]*, které se však objevují pouze ojediněle.

U vysokého výslovnostního stylu se předpokládá spisovnost, která je Havlem téměř ve všech případech dodržována, pomalejší tempo a dobrá hlasitost. Všechny tyto aspekty jsou dodrženy.

Havel, snad i díky své původní profesi umělce, má dobrý cit pro jazyk, tudíž správně pracuje se zvukovými prvky, tempem, pauzami i správnou intonací. Ve veřejných projevech důsledně užívá spisovné jazykové prostředky, a to ve všech jazykových rovinách.

Z lexikálního hlediska lze jeho projevy hodnotit velice kladně, můžeme pozorovat velké množství synonym.

Z hlediska morfologického nelze pozorovat téměř žádné nedostatky – nedostatky od spisovné normy se téměř neobjevují.

Z hlediska ortofonie můžeme u Havla pozorovat nesprávnou výslovnost hlásky R a Ř. Ze syntaktického hlediska je možno pozorovat rozsáhlá souvětí o několika větách. Je potřebná posluchačova pozornost a koncentrace, jelikož Havel často odkazuje na vlastní slova, tudíž je potřeba posluchačova plná pozornost na celý text.

Havlův ústní projev se od spisovného mluveného standardu téměř neodchyluje. Má výborný cit pro mluvený jazyk. S ohledem na typ projevu můžeme konstatovat, že dodržuje zásady vysokého výslovnostního stylu, který je v těchto situacích očekáván – pomalé tempo, hlasitost, dobrá artikulace.

11. Václav Klaus

Václav Klaus, druhý český prezident, původní profesí ekonom získal své vzdělání na Vysoké škole ekonomické. Studoval také i Itálii a USA. Dosáhl hodnosti kandidáta ekonomických věd. Po listopadových událostech roku 1989 vstoupil do politiky, ale ekonomie zůstala jeho celoživotním oborem. Získal docentský a profesorský titul v oboru ekonomie. Zastával post federálního ministra financí, předsedy Občanského fóra, byl spoluzakladatelem Občanské demokratické strany, kde zastával funkci předsedy a po výhře strany v parlamentních volbách se roku 1992 stal předsedou vlády České republiky. Dne 28. února 2003 byl Parlamentem ČR zvolen prezidentem České republiky na pětileté funkční období, které mu bylo po jeho znovuzvolení roku 2008 prodlouženo. Prezidentskou funkci ukončil roku 2013. Publikoval přes 40 knih s ekonomickou a politickou tematikou, je nositelem mnoha mezinárodních cen a čestných doktorátů z celého světa.

11.1. Analýza prvního prezidentského projevu Václava Klause z roku 2003

Hned na první pohled lze pozorovat, že Klaus na rozdíl od svého předchůdce svůj prezidentský projev pojal mnohem tradičněji. Začíná oslovením veškerého auditoria, včetně bývalého prezidenta, kterého oslovil zvlášť. Oslovením Havla „*pane prezidente Václave Havle, říkám záměrně pane prezidente, protože si myslím, že to tak lidé budou říkat vždy (a měli by)*“, vzdává svému předchůdci úctu a uznání za jeho práci a jeho přínos pro zemi.

Projev působí stručně, Klaus neprovádí rekapitulaci předešlých let, neshrnuje vládu svého předchůdce, pouze odkazuje na své předvolební projevy a slibuje, že svá slova z nich dodrží a budou platná v jakoukoliv dobu. „*Tato má slova nebudou ani opravou, ani zásadním doplňkem mých slov z minulých projevů. Chci své postoje pouze shrnout a zrekapitulovat. Chci současně přislíbit, že to, co jsem říkal ve svých projevech předvolebních, platí i dnes. A že bude platit i zítra a pozítří.*“

Dále vyjadřuje své poděkování Parlamentu za zvolení a občanům za předvolební podporu. Když znovu odkazuje na své tři předvolební projevy, ujišťuje posluchače o tom, že jejich obsah je platný i po jeho zvolení a nebyly to jen plané sliby, kterými se snažil naklonit přízeň voličů. „*Říkává se, že jednou věcí je předvolební rétorika, druhou povolební realita. Chci Vás ujistit, že něco takového je mi cizí, že se dnes veřejně a nahlas přihlašuji ke každému slovu, které jsem před Vámi pronesl.*“

Klaus stručně shrne body svého programu, které krátce okomentuje, pouze jasně vytyčí cíle, kterými se chce v dohledné době zabývat. Z jeho slov lze cítit, že si je vědom toho, že získáním postu Hlavy státu nejsou veškerá rozhodnutí pouze na něm a uvádí, že se ani nebude snažit být hlavním hybatelem událostí, nýbrž být reprezentantem naší země, kterou by podle jeho slov prezident měl být především. Důležité jsou pro něj zahraniční vztahy, na kterých si chce dát zvlášť záležet. „*Ambice být hybatelem politické scény však nemám. Politické procesy chci ovlivňovat jen nepřímo. Chci být uvážlivým svorníkem na vrcholu pyramidy našeho ústavního systému, nikoli jeho neuralgickým bodem. Významný prvek své práce vidím v roli reprezentanta zájmů České republiky v zahraničí.*“

Klaus se snaží občanům vštípit optimistické myšlenky a snaží se na tváře občanů, dle jeho slov, dostat úsměv, se kterým jde všechno lépe. Tato slova však mohou vyznít jako kliše a pouze jako úsměvné fráze, kterými chce dodat občanům naději. „*Chci přispět k tomu, aby se rozjasnily tváře a aby na nich byl optimistický úsměv, se kterým jde všechno lépe.*“

Svémi slovy se snaží poukázat na to, že ač se nemusí dařit, prezident by měl být vždy optimista, který bude přesvědčovat své spoluobčany o lepších zítřcích a o tom, že si národ nesmí připouštět neúspěchy. *„To je snadné, když se daří, když stát dobře hospodaří, když jsou zdravé veřejné rozpočty, když roste životní úroveň a když mají občané ve své zemi pocit bezpečí a jistoty. To všechno musíme – společně – vytvářet. Prezident musí dodávat sebevědomí, optimismus a naději v lepší příští, i když se tolik nedaří. Rozladěně si povzdechnout a rozladěnost nechat zažrat pod kůži, je snadné, ale náprava je pak dlouhá a bolestná.“*

Projev je stručný a věcný, Klaus používá cizí slova, která některým posluchačům nemusí být jasná a mohou působit rušivě a nejasně. (*neuralgickým bodem; klimatu; legitimnímu*). Můžeme pozorovat, že ukončení projevu není obvyklé. Nedošlo k žádnému poděkování, rozloučení nebo frázi, která by jasně dala najevo, že je projev u konce. Prezident slibuje, že bude usilovat o úspěch země, ale klidně by mohla být navázána další věta. *„Za sebe slibuji, že o to, abychom uspěli, budu po dobu svého funkčního období veškerým svým jednáním usilovat.“*

Jeho dva inaugurační projevy mají mnohé společného. Projevy jsou spíše kratšího rozsahu, jsou věcné, stručné a jasné. Opakují se stejná nebo podobná témata a podobné fráze, což způsobuje nezajímavost a předvídatelnost. *„Chci poděkovat i občanům České republiky, kteří mi před volbou (i po ní) v tak velkém počtu vyjádřili svou podporu. Jsem přesvědčen, že jejich názor poslanci a senátoři, kteří mě volili, vyslyšeli“* (2003)

„Chci poděkovat občanům České republiky, kteří mi, ač sami přímo nevolili, vyjadřovali tak silně svou podporu, že to jistě významně přispělo k mému zvolení.“ (2008)

„Důsledně budu vycházet z toho, že prezident musí být loajální především ke své vlastní zemi.“ (2003)

„Významnou složkou prezidentské aktivity je reprezentace zájmů České republiky v zahraničí na základě důsledné loajality prezidenta především ke své vlastní zemi.“ (2008)

11.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev

Václav Klaus nasbíral hojné zkušenosti s řečnictvím již jako politik a ekonom. Přednášel především na VŠE jako vysokoškolský profesor. U jeho projevů lze tedy očekávat vysoká rétorická úroveň a dobré vyjadřování, které ovšem nebude protkáno tolika řečnickými obrazy a obraty, jako tomu bylo u jeho předchůdce. U Klause můžeme na rozdíl od Havlových projevů pozorovat jistou odměřenost, projev se nedotýká osobně posluchačů, nezasahuje jejich city, jedná se o odborný text protkaný fakty, osobním postojem mluvčího o obecných věcech, spíše osobní pohled na situaci. Z jeho projevů lze cítit, že mluví za sebe, nikoliv za národ.

Jak už bylo řečeno výše, v projevech lze najít několik cizích slov. Hojné užívání cizích slov může být spojeno s původní a celoživotní profesí prezidenta Václava Klause- ekonomii. Tento obor je velmi bohatý na cizí slova. Na rozdíl od Havlových projevů, kde se tyto výrazy téměř nevyskytují.

Lze najít i metafory, které se ovšem nevyskytují tak často, jako tomu bylo u jeho předchůdce.

„Chci být uvážlivým svorníkem na vrcholu pyramidy našeho ústavního systému.“³⁵

„Naše demokracie je již patnáctiletá a stojí na prahu své dospělosti.“³⁶

I v Klausových projevech můžeme pozorovat prvek opakování, který je záměrně použit pro zdůraznění.

„Jde nám o spolupráci v Evropské unii, jde nám o silnou transatlantickou vazbu se Spojenými státy, jde nám o dobré vztahy se sousedy a jde nám o aktivní partnerství s dalšími světovými velmocemi.“³⁷

Zatímco u Havla můžeme vidět vysoký počet podstatných a přídavných jmen, u Klause jsou to slovesa, která dodávají projevům ráz a dynamiku.

Zvláštním projevem je projev z roku 2008. Klaus zde pracuje s číselnou symbolikou čísla osm a s paralelami z historie, které naši zemi ovlivnily.

„Na rok 1918, na okamžik vzniku našeho samostatného státu, vzpomínáme rádi, protože tehdy se u nás zrodila svobodná a demokratická společnost.“³⁸

³⁵ KLAUS,V. Inaugurační projev 2003

³⁶ KLAUS,V. Novoroční projev 2005

³⁷ KLAUS,V. Inaugurační projev 2008

³⁸ KLAUS,V. Novoroční projev 2008

„Na rok 1938, znamenající konec první republiky, ztrátu celistvosti našeho státu a předzvěst německé okupace, vzpomínáme velmi neradi.“³⁹

11.3 Úvodní slova projevů

Podíváme-li se na úvodní slova projevů Václava Klause, můžeme pozorovat ve většině jeho výstupech podobnou strukturu a stejný řád. Druhý prezident České republiky zahajuje jeho projevy tradičně. Osloví auditorium téměř pokaždé „Vážení a milí spoluobčané/ Vážení spoluobčané“, poté spoluobčany pozdraví a zahájí svůj projev.

„Vážení spoluobčané, dovolte mi, abych Vás v tuto sváteční chvíli pozdravil...“⁴⁰

„Vážení spoluobčané, dovolte mi Vás pozdravit a popřát Vám šťastný a úspěšný rok 2008.“⁴¹

„Vážení a milí spoluobčané, dovolte, abych Vás nejprve pozdravil.“⁴²

„Vážení a milí spoluobčané, rád bych Vás – jako v tento den každoročně – pozdravil a popřál Vám klidný, šťastný a úspěšný nový rok.“⁴³

„Vážení a milí spoluobčané, dovolte mi pozdravit Vás v tento slavnostní den a popřát Vám štěstí, radost, elán a zdraví do roku 2011.“⁴⁴

„Vážení a milí spoluobčané, dovolte mi, abych Vás v první den roku 2012 co nejsrdečněji pozdravil s přáním, aby byl tento rok pro nás všechny šťastný a úspěšný.“⁴⁵

„Vážení spoluobčané, dovolte, abych Vás z Pražského hradu v první den roku 2013 jako každoročně pozdravil a do nadcházejících dvanácti měsíců Vám popřál zdraví a štěstí v osobním životě a naší zemi politickou a ekonomickou stabilitu a tolik potřebnou svornost občanů.“⁴⁶

V několika případech můžeme pozorovat, že přání všeho dobrého následuje bezprostředně po pozdravení a před celým samotným projevem. Díky tradičnímu schématu, kterého se Klaus téměř pokaždé drží, nedochází k upoutání a překvapení publika, jako tomu bylo u Havla, u kterého nikdo nemohl čekat, jakým způsobem své projevy zahájí.

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ KLAUS, V. Novoroční projev 2007

⁴¹ KLAUS, V. Novoroční projev 2008

⁴² KLAUS, V. Novoroční projev 2009

⁴³ KLAUS, V. Novoroční projev 2010

⁴⁴ KLAUS, V. Novoroční projev 2011

⁴⁵ KLAUS, V. Novoroční projev 2012

⁴⁶ KLAUS, V. Novoroční projev 2013

11.4 Závěrečná slova projevů

Již výše jsme zmiňovali, že přání všeho dobrého Klaus koncipoval v některých projevech již do úvodů svých řečí. Pokud přál občanům do nového roku až v závěru svého projevu, jeho přání bylo tradiční s typickými frázemi, ale mnohdy netradiční a doplněno o naději, prosbu a důraz na společné úsilí celé země o lepší nacházející rok.

„Dívejme se do roku 2005 s optimismem. Přispějme k tomu, aby byl rokem dobrým.“⁴⁷

„Dovolte mi, abych Vám všem do Nového roku popřál mnoho zdraví, štěstí a spokojenosti. Nám všem přeji co nejvíce vzájemného porozumění.“⁴⁸

„Věřím v pospolitost občanů České republiky. Nepochybují proto, že se nám společně podaří proplout úskalími nadcházejícího roku s úspěchem. Přeji Vám v roce 2009 vše dobré.“⁴⁹

„Přeji nám všem, aby se nám rok 2010 vydařil, aby byl rokem dobré nálady, aby byl politice vrácen její obsah a abychom se vymanili z dnešní ekonomické krize. Půjde to lépe, nalezneme-li co největší počet z nás společnou řeč, vzájemný respekt a porozumění.“⁵⁰

„Právě to mne vede k naději, že by rok 2011 mohl být rokem dobrým a úspěšným. Nebojme se ho. Nečekejme však, že ho dobrým udělá někdo za nás. Nikdo takový není. Jsme na to jen a jedině my sami. A zdaří se nám to, budeme-li jednat ve vzájemné pospolitosti.“⁵¹

⁴⁷ KLAUS, V. Novoroční projev 2005

⁴⁸ KLAUS, V. Novoroční projev 2006

⁴⁹ KLAUS, V. Novoroční projev 2009

⁵⁰ KLAUS, V. Novoroční projev 2010

⁵¹ KLAUS, V. Novoroční projev 2011

11.5 Celková charakteristika projevu

Klausovy projevy jsou, jak už bylo řečeno, spíše odborného rázu. Jsou spíše strohé a věcné. Nenutí posluchače k hlubšímu zamýšlení se, nejsou protkány řečnickými otázkami a často Klaus předkládá své myšlenky již s hotovým řešením, nebo návrhem na řešení. Nedává tedy posluchačovi prostor k uvažování a polemizování. Základem Klausových projevů je jasnost a srozumitelnost. Ovlivněn je nejen svým působením v již několikrát zmiňované ekonomii, ale také jeho působením na vysoké škole, kde přednášel. Podává tedy stručná, jasná a snadno zapamatovatelná fakta a informace. Jeho vyjadřování je kultivované, používá vždy spisovný jazyk a veškeré zásady jsou dodržovány- pomalé tempo, dobrá hlasitost...

Ze syntaktického hlediska lze pozorovat ne příliš dlouhá souvětí, kterým není potřeba věnovat zvláštní pozornost. Neodkazuje na svá slova ze začátků projevů jako je tomu u Havla, tudíž není vyžadována taková diváková pozornost pro udržení smyslu projevu. Své publikum většinou oslovuje pouze na začátku, v několika případech i na úplném konci. Není tomu ovšem tak, jako u Havla, který během projevu několikrát auditorium oslovil, aby znovu navázal kontakt a zaujal jejich pozornost.

Obsahově jsou projevy protkány číselnými údaji, statistikami, což může působit nudně a nezajímavě. „...*V žádných ze tří letošních voleb nepřevýšila voličská účast 30 procent...; Ve volbách do Evropského parlamentu vybrali voliči nejenom 24 prvních poslanců...*“⁵²
„*Pokles hospodářství v roce 2009 byl nejméně čtyřprocentní.*“⁵³
„*Prozrazuje to velmi názorně náš státní dluh. Před deseti lety činil 345 mld. korun, dnes je to více než čtyřnásobek.*“⁵⁴

Stejně jako u Havla, i u druhého českého prezidenta můžeme pozorovat dodržování veškerých zásad vysokého řečnického stylu a minimální odchylky od normy. Lze ho považovat za řečový vzor.

⁵² KLAUS, V. Novoroční projev 2005

⁵³ KLAUS, V. Novoroční projev 2010

⁵⁴ KLAUS, V. Novoroční projev 2012

12. Miloš Zeman

Třetí prezident České republiky studoval na Vysoké škole ekonomické v Praze, kterou dokončil s červeným diplomem a po dostudování zde působil jako pedagog. Byl členem Komunistické strany Československa, ze které byl vyloučen pro nesouhlas se sovětskou okupací a počínající normalizací. Proti komunistické straně roku 1989 veřejně vystoupil v televizi. Několik let byl aktivním členem ČSSD a dokonce působil několik let i jako její předseda. Po dvouletém působení na postu předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky byl roku 1998 zvolen předsedou vlády České republiky. Roku 2002 poprvé kandidoval na post prezidenta České republiky, kde neuspěl. V aktivní politice pokračoval jako organizátor a předseda strany SPOZ. Roku 2013 se stal prezidentem a o pět let později bylo jeho působení prodlouženo na další funkční období. Miloš Zeman je historicky prvním prezidentem, který byl zvolen v přímé volbě.

12.1 Analýza prvního inauguračního projevu Miloše Zemana

Miloš Zeman na začátku svého projevu osobně pozdravil svého předchůdce Václava Klause jako prezidenta, jako tomu bylo v případě Klause a Havla. V těchto gestech můžeme pozorovat vzájemnou solidaritu, úctu a uznání. V případě prvního inauguračního projevu Václava Havla jsme se s touto vstřícností nesetkali. Hned po úvodním pozdravu Miloš Zeman zmiňuje, že si je vědom veškeré tíhy a zodpovědnosti, kterou po zvolení nese, jakožto první prezident zvolen přímou volbou. Po poděkování všem jeho voličům děkuje také voličům svého protikandidáta, aby zdůraznil vděk za jejich účast u voleb a zdůraznil tak důležitost dodržování této občanské povinnosti.

Výrokem „...jsem si vědom toho, že tento závazek nemohu naplnit pouhými slovy, ale především konkrétními činy v průběhu svého funkčního období...“, zdůrazňuje, že se pokusí být prezidentem, který bude dostávat svým slovům a bude se snažit nezklamat své občany především tím, co učiní.

Soustředil se na tři cíle, kterých by chtěl dosáhnout a v několika bodech je shrnul. Můžeme tedy pozorovat, že projev je koncipován do několika základních částí. Konstatuje, že bez podpory veřejnosti je to pro jednotlivce úkol nedosažitelný.

Uvádí, že chce uklidnit a stabilizovat českou politickou scénu. V návaznosti na toto téma udává také to, že není přímo ani nepřímo spojen s žádnou parlamentní stranou a nebude soudcem jejich sporů, nýbrž jejich prostředníkem a moderátorem.

Zaměřuje se na osobnosti, které by chtěl vyzdvihnout, oceňuje práci lidí a jejich úsilí. Naopak se věnuje tzv. ostrůvkům negativní deviace, kdy největší prostor věnuje českým médiím.

„Tu část, která se zaměřuje na vymývání mozků, na mediální masáž a na manipulaci veřejným míněním. Tu část, jejíž představitelé vynikají pozoruhodnou kombinací minimálních znalostí a maximálního sebevědomí.“ Po tomto výroku se v sále ozval potlesk.

Zvláštností tohoto projevu je jeho ukončení. Miloš Zeman svůj první prezidentský projev ukončil, ač, jak sám říká tolerantní ateista, modlitbou. *„Bože, dej mi odvahu, abych se snažil ovlivňovat věci, které ovlivnit mohu. Bože, dej mi pokoru, abych se nesnažil ovlivňovat věci, které ovlivnit nemohu. A Bože, dej mi moudrost, abych dokázal rozlišit mezi prvním a druhým.“*

Zemanův první projev byl spíše kratšího rozsahu. Ústní projevy Miloše Zemana jsou typické intonací a pomalejším, mnohdy až vleklým, tempem, díky kterému byl projev delší, než by mohl být z úst jiného řečníka.

12.2 Řečnické figury a instrumenty ozvláštňující projev

V Zemanových projevech můžeme nalézt mnoho řečnických figur. Zeman používá přirovnání, řečnické obraty. Hned několik jich můžeme nalézt v prvním inauguračním projevu. Když se vyjadřoval k prvnímu bodu svého programu, tedy k uklidnění politické scény a zdůrazňování potřebné spolupráce se společností, uvedl *„...lépe než proklínat tmu, je zapálit alespoň jednu svíčku.“*⁵⁵ Dával tím najevo, že každý může přispět alespoň málem.

Dalším obratem je například jeho vyjádření o pracovitých lidech, kteří vykonávají poctivou práci, která není doceněna. *„...tito lidé jsou solí země a že právě tyto lidé jsou živnou půdou, z níž tyto vynikající osobnosti vyrůstají.“*⁵⁶

Zeman začal opět dodržovat tradici vánočních poselství, nejen z důvodu tradice, ale také uvádí, že na Nový rok si dáváme předsevzetí, které pak nesplníme. V jeho poselstvích můžeme nalézt několik metafor, obrazů, řečnických figur a podobně. Ve vánočním poselství

⁵⁵ ZEMAN, M. Inaugurační projev 2013

⁵⁶ Tamtéž

z roku 2014 (proběhlo ještě v roce 2013, je však řazeno k novoročním projevům, proto je mu připisován rok 2014) pro vyjádření panovníka užil termín „hlava státu“. „...*Jako v sídlech většiny evropských hlav států...*“⁵⁷

Většina jeho projevů je na podobné obraty bohatá. „...*nůžky rozevírající se mezi minimální mzdou a sociálními dávkami...*“⁵⁸

Nalezneme i ustálená spojení a frazeologismy - *chlubení se cizím peřím; sklenice je poloprázdná; bych vám teď chtěl připít poloplnou, zdůrazňuji ještě jednou – poloplnou, sklenicí vína, za pět minut dvanáct...*

Dalším prvkem ozvláštňujícím projev, ať už v negativním slova smyslu, jsou nevhodná a vulgární slova. Miloš Zeman je nechvalně známý používáním vulgarismů, těmto výrazům se nevyvaroval ani ve svých vánočních poselstvích. „*Celkově tedy můžeme říci, že skončila blbá nálada.*“⁵⁹ O rok později tento výrok znovu opakoval. „*Už minulý rok jsem vám říkal, že skončila blbá nálada.*“⁶⁰ Používá nespisovná spojení, která sice projev odlehčují, kterými se posluchačům přibližuje, ale která nesplňují normy vysokého výslovnostního stylu- blbá nálada, šlape ekonomika, tyto průzkumy stojí za starou belu...

U Zemana můžeme pozorovat humorné obraty, kterými odlehčí atmosféru a zároveň trefně poukáže na nějaký problém. „*Pokud jde o naši politickou situaci, jistě znáte stupňování slova „nepřítel.“ 1. stupeň – nepřítel, 2. stupeň – úhlavní nepřítel, 3. stupeň – koaliční partner. Někdy se k tomu mimochodem dodává i čtvrtý stupeň, což je člen vlastní politické strany.*“⁶¹

Můžeme pozorovat, že se často vrací k vlastním, nebo cizím výrokům. Jak už jsme uváděli výše například s „blbou náladou“, dalším takovým příkladem může být vyjadřování se k roli soudce politických stran a nestrannost prezidenta. Toto téma bylo připomínáno v prvním inauguračním projevu. O několik let později se k tomuto tématu opět vrací. „*Občas se mi vyčítá, že jsem se v tomto sporu nepostavil na žádnou stranu. Ale prezident má smiřovat, prezident má uklidňovat. A když stojí pouze na jedné straně, tak to samozřejmě nemůže dělat.*“⁶²

„*Minulý rok jsem vám přál naplněný život a to vám samozřejmě přeji i dnes.*“⁶³

Zeman odkazuje také na osoby a události z historie, nebo současnosti. „*Někdy si připadám jako Cassandra, která varuje před vtažením trojského koně do města...*“⁶⁴

⁵⁷ ZEMAN, M. Novoroční projev 2014

⁵⁸ ZEMAN, M. Novoroční projev 2016

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ ZEMAN, M. Novoroční projev 2017

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ ZEMAN, M. Novoroční projev 2016

„Nakonec z toho odhalení byly pouze nezdaněné kabelky Jany Nagyové.“⁶⁵

„A jak napsal Rudolf Bechyně, starý sociální demokrat za první republiky, suchá je skýva opozice.“⁶⁶

„Když se připravovala demonstrace zastánců migrace k 17. listopadu, tak jsem od jedné z našich zpravodajských služeb dostal informaci, že na transparentu této demonstrace má být nápis "Tahle země není naše – Refugees welcome". Potom někdo poradil těmto organizátorům, že ten nápis je mimořádně hloupý, tak ho nahradili o něco méně hloupým nápisem "Tahle země patří všem – Refugees welcome".⁶⁷

V závěru téhož projevu Zeman na tyto slova odkazuje a v rozloučení říká: „Tahle země je naše. A tahle země není a ani nemůže být pro všechny.“⁶⁸

12.3 Úvodní slova projevů

Zemanova úvodní slova mají ve většině případů stejný charakter. Shrnutí uplynulého roku. Svá vánoční poselství zahajuje každý rok téměř stejně, po pozdravu následuje fráze „setkáváme se opět po roce, aby...“ následující uvedení projevu se každým rokem liší, ale obsah je každý rok téměř stejný, ovšem Zemanovo podání je nápadité, poutavé a posluchače si dokáže získat.

Jeho první vánoční poselství zahájil shrnutím vánočních a novoročních projevů všech jeho předchůdců.

„Když jsem se připravoval na dnešní vystoupení, přečetl jsem si bilanční projevy všech předchozích prezidentů. Až do roku 1948 měly tyto projevy charakter vánočních poselství. První novoroční projev přednesl 1. ledna 1949 Klement Gottwald.“ Poté objasňuje proč si i on vybral navázat na tradici vánočních poselství. Vkládá také osobní zkušenosti, čímž se otvírá posluchačům, navazuje s nimi bližší vztah a poukazuje na to, že i prezident je obyčejný člověk. „Já sám jsem si několikrát předsevzal, že přestanu kouřit a bohužel se mi to zatím nepodařilo splnit.“⁶⁹

O rok později se ke svým předchůdcům opět vrací, poté dochází ke shrnutí uplynulého roku, výčet kladů i záporů předešlého roku. „Setkáváme se opět po roce, v době, kdy až do roku

⁶⁵ ZEMAN, M. Novoroční projev 2017

⁶⁶ ZEMAN, M. Novoroční projev 2018

⁶⁷ ZEMAN, M. Novoroční projev 2016

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ ZEMAN, M. Novoroční projev 2014

*1948 naši prezidenti pronášeli svá vánoční poselství. Vánoční čas je dobrým časem pro bilancování. Dovolte mi proto, abych se i já pokusil uplynulý rok naší společnosti bilancovat.*⁷⁰

V roce 2016 po jeho typické frázi následují slova o radosti i neštěstí, nejen v životech lidských, ale i v životě naší země. Můžeme pozorovat, že opět používá řečnické obraty, kdy oživuje republiku a její život dává na stejnou úroveň, jako život lidský.

*„Setkáváme se opět po roce, abychom společně přemýšleli o událostech, které se v tomto roce uskutečnily. Stejně jako v lidském životě i v životě naší republiky jsou to události radostné i méně radostné, ale jsem velmi rád, že těch radostnějších je podstatně víc.*⁷¹

O rok později můžeme pozorovat, že opět používá spojení o poloplné a poloprázdné sklenici. V úvodu sice mluví o tom, že jsme jako národ považováni za nejskeptičtější v celé Evropě, ale následují slova optimismu o tom, jak naše země prosperuje a co se nám podařilo. V Zemanových projevech můžeme často pozorovat optimismus, naději a slova chvály a díků, která jsou koncipována na úvod jeho projevů.

„O nás Čechů se říká, že jsme nejskeptičtější národ v Evropě, a že když nám někdo podá sklenici, která je z poloviny naplněná, tak každý Čech řekne, že ta sklenice je poloprázdná a nikdo z nás neřekne, že je poloplná.

*Přesto se domnívám, že máme důvod k radosti. Už minulý rok jsem vám říkal, že skončila blbá nálada. A události posledního roku to potvrzují.*⁷²

Podobný příklad můžeme pozorovat také v roce následujícím. *„Setkáváme se opět po roce, abychom společně zhodnotili, co se nám za ten rok podařilo a případně, co se za ten rok nepodařilo. A jsem rád, že vám mohu říci, že těch radostných zpráv je daleko více a chtěl bych poděkovat všem, kdo se za naše úspěchy zasloužili.*⁷³

⁷⁰ ZEMAN, M. Novoroční projev 2015

⁷¹ ZEMAN, M. Novoroční projev 2016

⁷² ZEMAN, M. Novoroční projev 2017

⁷³ ZEMAN, M. Novoroční projev 2018

12.4 Závěrečná slova projevů

Přání do nového roku můžeme u Zemana pozorovat vždy na konci projevu. Přání jsou rozmanitá, od klasického přání všeho dobrého, štěstí a zdraví, přes přání zajímavé práce, až po odkazy na vlastní slova, která jsou zformulována do závěrečných frází.

Jeho první vánoční poselství ukončil přáním naplněného života, zmiňuje důležitost zdraví a opět se posluchačům otvírá poznámkou o svém zdravotním stavu.

„My si zpravidla přejeme do nového roku zdraví jako nejcennější životní hodnotu a já sám jsem si v posledních týdnech hodnotu zdraví sám uvědomil. Ale dovolte mi, abych vám popřál ještě něco dalšího. Chtěl bych vám popřát naplněný život. Život naplněný užitečnými skutky, protože jenom takový život přináší štěstí a radost. Takže do příštího roku hodně zdraví, štěstí a životní pohody.“⁷⁴

Jak už jsme se několikrát zmiňovali, Zeman často odkazuje na vlastní slova z předchozích, nebo právě pronášených projevů. Ukázkou projevu, kdy se navrácí k přání z předchozího roku je i projev z roku 2015. *„Vážení spoluobčané, minulý rok jsem vám do budoucna popřál naplněný život. Dovolte mi, abych dnes toto přání doplnil přáním, které vyplývá z toho, že život můžeme opravdu naplnit jenom užitečnou prací nejenom pro sebe, ale i pro druhé. Přeji vám tedy do budoucna zajímavou práci, ze které budete mít radost.“⁷⁵* V následujícím roce svůj projev ukončil parafrází svých výroků z téhož projevu, ve kterém se vyjadřoval k uprchlické situaci. *„A závěrem svého vánočního poselství bych vám chtěl říci dvě závěrečné věty. Tahle země je naše. A tahle země není a ani nemůže být pro všechny.“⁷⁶*

Podobný příklad můžeme pozorovat i v roce následujícím. V úvodu se zmiňuje o skeptičnosti národa a poloprázdné sklenici. V závěru odkazuje na tyto slova plus odkazuje opět na přání z minulého roku. *„Minulý rok jsem vám přál naplněný život a to vám samozřejmě přeji i dnes. Ale k tomu naplněnému životu bych vám chtěl popřát radost a úsměv. Přál bych si, abychom všichni se na sebe někdy dokázali usmát a nikoli škaredit se. Abychom si dokázali podat ruku a i když máme různé názory, abychom těmto názorům dokázali naslouchat a neposlouchali pouze jenom svoje vlastní názory. Na tuto radost a na tento úsměv bych vám teď chtěl připít poloplnou, zdůrazňuji ještě jednou – poloplnou, sklenicí vína.“⁷⁷*

Ani v následujícím projevu tomu není jinak, Zeman se opět vrací k vlastním slovům. *„Mám pro to své heslo, které jsem vám už jednou říkal: Věřím, že zdravý rozum zvítězí*

⁷⁴ ZEMAN, M. Novoroční projev 2014

⁷⁵ ZEMAN, M. Novoroční projev 2015

⁷⁶ ZEMAN, M. Novoroční projev 2016

⁷⁷ ZEMAN, M. Novoroční projev 2017

*nad závistivou hloupostí. A nyní mi dovolte, abych připil na vítězství zdravého rozumu, na úspěch České republiky a na úspěch nás všech. Šťastný a veselý nový rok!*⁷⁸

12.5 Celková charakteristika projevu

Prezident Miloš Zeman má své projevy poutavé, osobní, prosazuje v nich vlastní názory, což se odráží také na tom, že často používá zájmeno *já*. Lze pozorovat četnější nespisovné krácení/ prodloužení vokálů než je tomu u jeho předchůdců. (viz. Příloha č.3) Své projevy často dělí do několika částí. Úvod, poté tři základní body, kterým se věnuje a závěr. V jeho projevech se odráží osobní postoj, ale zároveň jsou v nich obsaženy také statistiky a obecné věci. Velmi často se Zeman vyjadřuje k vlastním názorům a dává najevo jasně svůj postoj.

*„Velice mě potěšilo vítězství Donalda Trumpa. Mám rád jeho razantní styl, vážím si toho, že bojuje jak proti ilegální migraci, tak proti islámskému terorismu. Pevně doufám, že jeho zvolením se dále zlepší naše vztahy s USA.*⁷⁹

*„A pokud jde o Severoatlantickou alianci, myslím si, že by měla být daleko aktivnější v boji proti islámskému terorismu.*⁸⁰ V projevech se ojediněle objevují slova a slovní spojení (vulgarismy), která neodpovídají jazykovému standardu. Projev je vždy připravený, říkán z paměti s minimální textovou oporou. Jsou užívána souvětí a posluchač musí věnovat dostatečnou pozornost celému projevu, protože, jak už bylo několikrát řečeno, je velice často odkazováno a navazováno na vlastní slova z projevu. Z poslechu audio záznamů je patrné, že Zemanovy projevy jsou poměrně stereotypní a monotónní. Je to patrně způsobeno tím, že tempo řeči je pomalé, s nápadnými pauzami na nevhodných místech. Projevy jsou však obsahově rozmanité, pečlivě připravené a poutavé. Miloš Zeman vysokým stylem pronáší i takové projevy, které to přímo nevyžadují, a to projevy, které by měly být pronášeny základním/neutrálním stylem. Jsou to například rozhovory v médiích. Zeman se tímto staví do nadřazené pozice a jeho projevy v takových případech mohou působit nepatřičně.

⁷⁸ ZEMAN, M. Novoroční projev 2018

⁷⁹ ZEMAN, M. Novoroční projev 2017

⁸⁰ ZEMAN, M. Novoroční projev 2018

13. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo porovnat mluvené projevy našich porevolučních prezidentů, vymezit jejich specifika a zjistit, zda se naši prezidenti dají považovat za řečové vzory.

Došli jsme k závěru, že projevy všech našich prezidentů ve většině případů splňují požadavky, které by každý projev měl splňovat – připravenost, srozumitelnost, přehlednost. Potvrdilo se také, že projevy jsou ovlivňovány společenskou situací, za které vznikají. Václav Havel se striktně vymezuje proti bývalému režimu, je jím osobně poznamenán, v projevech se k tomuto tématu často vrací, zabývá se svobodou, utlačováním práv občanů a touhou po změně. Václav Klaus se prezidentského postu ujal v době, kdy měla Česká republika vstoupit do Evropské unie, jeho projevy se často věnují tomuto tématu a zahraničním vztahům, více než ostatní se také zabývá ekonomickou situací země. Miloš Zeman se ve svých projevech mimo jiné navrácí k bezpečnosti země, vzhledem k tomu, že za jeho vlády se řeší uprchlická krize, válka s Islámským státem a terorismem. V analyzovaných projevech je možné zaznamenat ovlivnění mluvčích původním zaměstnáním. Zatímco Václav Havel nutí publikum přemýšlet, jeho projevy jsou uměleckými díly, která jsou plná metafor, řečnických obrazů a symbolů, u Václava Klause se setkáváme s jasnými fakty, která jsou auditoriu předkládána bez prostoru k domýšlení a uvažování, vzhledem k profesi ekonomů jsou projevy protkány statistikami, čísly a odbornými termíny, paradoxně však také zdrobnělinami. Miloš Zeman má sice své projevy doplněny o značné množství řečnických obrátů, jasně však dává auditoriu najevo své vlastní názory a nedává divákům příliš prostor k přemýšlení a utváření vlastních názorů.

Všechny projevy se odehrávají ve vysokém výslovnostním stylu a odpovídají jeho nárokům. U každého z řečníků můžeme ale nalézt různé drobné odchylky od požadovaného standardu, přesto jejich mluvený projev vcelku splňuje kritéria vzorového mluveného projevu ve všech jazykových rovinách. Mezi zmíněné odchylky patří defektní vyslovování hlásky R,Ř u Václava Havla a užívání vulgarismů u Miloše Zemana. Zdá se, že však část společnosti tyto nedostatky spíše toleruje a je k nim benevolentní.

Všichni vybraní prezidenti měli již před svou prezidentskou funkcí zkušenosti s vystupováním na veřejnosti nebo publikováním vlastních děl. Žádný z projevů nemůžeme označit za nevyhovující nebo za takový, který by nenaplnil záměr mluvčího.

Použitá literatura a zdroje

- ČECHOVÁ, M. a kol. *Stylistika současné češtiny*. Praha, 1997. ISBN 80-85866-21-8.
- DANEŠ, Fr. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha 1997. ISBN 80-200-0617-6
- HÁLA, B. *Technika mluveného projevu*, Praha, 1958.
- HŮRKOVÁ, J. *Česká výslovnostní norma*, Praha, 1995. ISBN 80-85827-93-X
- CHLOUPEK, J. *Stylistika češtiny*, Praha, 1997. ISBN 80-04-23302-3
- KOHOUT, J. *Rétorika*, Praha, 2002.
- KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*, Praha, 2004. ISBN 80-246-0898-7
- KROBOTOVÁ, M. *Špisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*, Olomouc, 2000. ISBN 80-244-0187-8
- MÜLLEROVÁ, O. *Mluvená čeština v autentických textech*, Jinočany, 1992. ISBN 80-85467-96-8
- VALENTA, J. *Učíme se komunikovat*, Kladno, 2005. ISBN 80-239-4514-9

Internetové zdroje

Od TGM k Zemanovi: Poslechněte si vánoční a novoroční projevy všech prezidentů. Interaktivní vizualizace Českého rozhlasu[online]. Copyright © Archiv ČRo. [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <https://interaktivni.rozhlas.cz/prezidentske-projevy/>

Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. Copyright © [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/um8b38/DP - Jazykov analza vybranch mluvench projev .pdf>

Václav Klaus - Pražský hrad. Pražský hrad [online]. Copyright © 2018 Pražský hrad [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-klaus>

Inaugurační projev prezidenta Václava Klause dne 7. března 2003 | Václav Klaus. Hlavní stránka | Václav Klaus [online]. Copyright © 2010, Václav Klaus. [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/577>

Pan prezident řekl: Od Masaryka až po Klause — ČT24 — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1121560-pan-prezident-rekl-od-masaryka-az-po-klause>

Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. Copyright © [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: https://theses.cz/id/vsubli/Mrazikova_DP.pdf

Miloš Zeman - oficiální stránky. Miloš Zeman - oficiální stránky [online]. Copyright © 2013 [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/inauguracni-projev-prezidenta-republiky-milose-zemana.htm>

Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. Copyright © [cit. 20.06.2018]. Dostupné z: https://theses.cz/id/um8b38/DP_-_Jazykov_analza_vybranch_mluvench_projev_.pdf

1 Životopis — Václav Havel — Česká televize. Česká televize [online]. [cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/havel/zivotopis/>

1 Havel, V. - Dálkový výslech.doc | Ulož.to. Ulož.to [online]. [cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <https://uloz.to/!IjAOugayF7EI/havel-vaclav-dalkovy-vyslech-doc>

1 Pan prezident řekl: Od Masaryka až po Klause — ČT24 — Česká televize. Česká televize [online].

[cit. 09.05.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1121560-pan-prezident-rekl-od-masaryka-az-po-klause>

Český rozhlas Radiožurnál (archiv - Hovory z Lán) [online]. Dostupné z: <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/3241849> [cit. 2018-03-18]

KLAUS,V. Zemanova vulgarita je kalkul, já bych takhle nikdy nemluvil, řekl Klaus, Zprávy.idnes.cz, [cit. 2018-03-18], dostupné online: https://zpravy.idnes.cz/podle-vaclava-klause-jsou-zemanovy-vulgarity-promysleny-tah-pt9-/domaci.aspx?c=A141105_132351_domaci_ffr

Gymnázium Josefa Jungmanna | Oficiální stránky školy [online]. Copyright © [cit. 26.06.2018]. Dostupné z: https://www.gjj.cz/sites/default/files/dokumenty/predmety/dejepis/studijni_materialy/dokumenty_k_csl_dejinam_po_1989/20_Inauguracni_projev_M.Zemana_-_2013.pdf

Přílohy

1. První inaugurační projev Václava Havla

Milí spoluobčané,

čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni, jak věříme své vládě a jaké krásné perspektivy se před námi otevírají.

Předpokládám, že jste mne nenavrhlí do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal.

Naše země nevzkvétá. Velký tvůrčí a duchovní potenciál našich národů není smysluplně využit. Celá odvětví průmyslu vyrábějí věci, o které není zájem, zatímco toho, co potřebujeme, se nám nedostává. Stát, který se nazývá státem dělníků, dělníky ponižuje a vykořisťuje. Naše zastaralé hospodářství plýtvá energií, které máme málo. Země, která mohla být kdysi hrdá na vzdělanost svého lidu, vydává na vzdělání tak málo, že je dnes na dvaasedmdesátém místě na světě. Zkazili jsme si půdu, řeky i lesy, jež nám naši předkové odkázali, a máme dnes nejhorší životní prostředí v celé Evropě. Dospělí lidé u nás umírají dřív, než ve většině evropských zemí.

Dovolte mi malý osobní zážitek: když jsem nedávno letěl do Bratislavy, nalezl jsem při různých jednáních čas k tomu, abych pohlédl z okna. Viděl jsem komplex Slovaftu a hned za ním velkoměsto Petržalku. Ten pohled mi stačil k tomu, abych pochopil, že naši státníci a političtí činitelé se po desíletí nedívali nebo nechtěli dívat ani z oken svých letadel. Žádná četba statistik, které mám k dispozici, by mi neumožnila rychleji a snadněji pochopit stav, do něhož jsme se dostali.

Ale to všechno není stále ještě to hlavní. Nejhorší je, že žijeme ve zkaženém mravním prostředí. Morálně jsme onemocněli, protože jsme si zvykli něco jiného říkat a něco jiného si myslet. Naučili jsme se v nic nevěřit, nevšímat si jeden druhého, starat se jen o sebe. Pojmy jako láska, přátelství, soucit, pokora či odpuštění ztratily svou hloubku a rozměr a pro mnohé z nás znamenají jen jakési psychologické zvláštnosti, anebo se jeví jako zatoulané pozdravy z dávných časů, poněkud směšné v éře počítačů a kosmických raket.

Jen málokterí z nás dokázali nahlas zvolat, že mocní by neměli být všemocní a že zvláštní farmy, které pro ně pěstují ekologicky čisté a kvalitní potraviny, by měly své produkty posílat do škol, dětských internátů a nemocnic, když už je naše zemědělství nemůže zatím nabízet všem. Dosavadní režim – vyzbrojen svou pyšnou a nesnášenlivou ideologií – ponížil člověka

na výrobní sílu a přírodu na výrobní nástroj. Zaútočil **tím [tím]** na samu jejich podstatu i na jejich vzájemný vztah. Z nadaných a svéprávných lidí, důmyslně hospodařících ve své zemi, udělal šroubky jakéhosi obludně velkého, rachotícího a páchnoucího stroje, o němž nikdo neví, jaký má vlastně smysl. Nedokáže nic víc, než zvolna, ale nezadržitelně opotřebovávat sám sebe a všechny své šroubky.

Mluvím-li o zkaženém mravním ovzduší, nemluvím tím pouze o pánech, kteří jedí ekologicky čistou zeleninu a nedívají se z oken letadel. Mluvím o nás všech. Všichni jsme si totiž na totalitní systém zvykli a přijali ho za nezměnitelný fakt a tím ho vlastně udržovali. Jinými slovy: všichni jsme – byť pochopitelně každý v jiné míře – za chod totalitní mašinérie odpovědni, nikdo nejsme jen její obětí, ale všichni jsme zároveň jejími spoluvůrci.

Proč o tom mluvím: bylo by velmi nerozumné chápat smutné dědictví posledních čtyřiceti let jako cosi cizího, co nám odkázal vzdálený příbuzný. Musíme toto dědictví naopak přijmout jako něco, čeho jsme se my sami na sobě dopustili. Přijmeme-li to tak, pochopíme, že jen na nás všech je, abychom s tím něco udělali. Svádět všechno na předchozí vládcé nemůžeme nejen proto, že by to neodpovídalo pravdě, ale i proto, že by to mohlo oslabit povinnost, která dnes stojí před každým z nás, totiž povinnost samostatně, svobodně, rozumně a rychle jednat. Nemylme se: sebelepší vláda, sebelepší parlament i sebelepší prezident toho sami mnoho nezможou. A bylo by i hluboce nesprávné čekat obecnou nápravu jen od nich. Svoboda a demokracie znamená přece spoluúčast a tudíž spoluodpovědnost všech.

Uvědomíme-li si to, pak se nám okamžitě všechny hrůzy, které nová československá demokracie zdělila, přestanou jevit tak hrůzné. Uvědomíme-li si to, vrátí se do našich srdcí naděje.

V nápravě věcí obecných se máme oč opřít. Poslední doba – a zvláště posledních šest týdnů naší pokojné revoluce – ukázala, jak velký obecně lidský, mravní a duchovní náboj a jak velká občanská kultura dřímaly v naší společnosti pod vnucenou maskou apatie.

Kdykoli mi někdo o nás kategoricky tvrdil, že jsme tací nebo onací, vždycky jsem namítal, že společnost je velmi tajemné stvoření a že nikdy není dobré věřit pouze té její tváři, kterou právě ukazuje. Jsem šťasten, že jsem se nemýlil. Všude ve světě se lidé diví, kde se v těch poddajných, ponížených, skeptických a zdánlivě už v nic nevěřících občanech Československa vzala náhle ta úžasná síla za několik týdnů zcela slušným a mírumilovným způsobem setřást ze svých beder totalitní systém. My sami se tomu divíme. A ptáme se: odkud vlastně mladí lidé, kteří nikdy jiný systém nepoznali, čerpají svou touhu po pravdě, svou svobodomyšlnost, svou politickou fantazii, svou občanskou odvahu i občanský rozmysl? Jak to, že i jejich rodiče – tedy přesně ta generace, která byla považována za ztracenou – se

k nim přidali? Jak je vůbec možné, že tolik lidí okamžitě pochopilo, co dělat, a nikdo z nich k tomu nepotřebuje žádné rady a instrukce?

Myslím, že tato nadějeplná tvář naší dnešní situace má dvě hlavní příčiny: člověk především nikdy není jen produktem vnějšího světa, ale vždycky je také schopen vztahovat se k něčemu vyššímu, byť by tuto schopnost v něm vnější svět jakkoli systematicky hubil; za druhé to je tím, že humanistické a demokratické tradice, o nichž se tak často planě hovořilo, přeci jen kdesi v nevědomí našich národů a národních menšin dřímaly a nenápadně se přenášely z generace na generaci, aby je v pravou chvíli každý z nás v sobě objevil a proměnil je ve skutek.

Za svou dnešní svobodu jsme ovšem museli i my zaplatit. Mnoho našich občanů zahynulo v padesátých letech ve věznicích, mnozí byli popraveni, tisíce lidských životů bylo zničeno, statisíce talentovaných lidí bylo vypuzeno do zahraničí. Pronásledováni byli ti, kteří za války zachraňovali čest našich národů, ti, kteří se vzepřeli totalitní vládě, i ti, kteří dokázali prostě být sami sebou a myslet svobodně. Na nikoho, kdo za naši dnešní svobodu tak či onak zaplatil, by nemělo být zapomenuto. Nezávislé soudy by měly spravedlivě zvážit případnou vinu těch, kdo jsou za to odpovědní, aby vyšla plná pravda o naší nedávné minulosti najevo. Zapomenout ovšem nesmíme ani na to, že jiné národy zaplatily za svou dnešní svobodu ještě tvrději a že tím platily nepřímě i za nás. Potoky krve, které protekly v Maďarsku, Polsku, Německu a nedávno tak otřásajícím způsobem v Rumunsku, jakož i moře krve, které prolily národy Sovětského svazu, nesmí být zapomenuty především proto, že každé lidské utrpení se týká každé lidské bytosti. Ale nejen to: nesmí být zapomenuty i proto, že právě tyto velké oběti jsou tragickým pozadím dnešní svobody či postupného osvobozování národů sovětského bloku, tedy pozadím i naší čerstvě nabyté svobody. Bez změn v Sovětském svazu, Polsku, Maďarsku a Německé demokratické republice by se asi u nás těžko stalo to, co se stalo, a pokud by se to stalo, rozhodně by to nemělo tak krásně pokojný charakter.

Že jsme měli příznivé mezinárodní podmínky, neznamená ovšem, že nám v těchto týdnech někdo bezprostředně pomáhal. Po staletích se vlastně oba naše národy napřímily samy, neopřeny o žádnou pomoc mocnějších států či velmocí. Zdá se mi, že v tom je velký mravní vklad této chvíle: skrývá v sobě naději, že napříště už nebudeme trpět komplexem těch, kteří musí trvale někomu za něco děkovat. Teď záleží jen na nás, zda se tato naděje naplní a zda se historicky docela novým způsobem probudí naše občanské, národní i politické sebevědomí. Sebevědomí není pýcha. Právě naopak: jedině člověk nebo národ v tom nejlepším slova smyslu sebevědomý je schopen naslouchat hlasu druhých, přijímat je jako sobě rovné, odpouštět svým nepřítelům a litovat vlastních vin. Pokusme se takto chápané sebevědomí

vnést jako lidé do života naší pospolitosti a jako národy do našeho chování na mezinárodním jevišti. Jedině tak získáme opět úctu k sobě samým, k sobě navzájem i úctu jiných národů.

Náš stát by už nikdy neměl být přivažkem či chudým příbuzným kohokoli jiného. Musíme sice od jiných mnoho brát a mnohému se učit, ale musíme to po dlouhé době dělat zase jako jejich rovnoprávní partneři, kteří mají také co nabídnout.

Náš první prezident napsal: Ježíš, nikoli Caesar. Navazoval tím na Chelčického i Komenského. Dnes tato idea v nás opět ožila. Troufám si říct, že snad dokonce máme možnost šířit ji dál a vnést tak do evropské i světové politiky nový prvek. Z naší země, budeme-li chtít, může už natrvalo vyzařovat láska, touha po porozumění, síla ducha a myšlenky. Toto záření může být přesně tím, co můžeme nabídnout jako náš osobitý příspěvek světové politice.

Masaryk zakládal politiku na mravnosti. Zkusme v nové době novým způsobem obnovit toto pojetí politiky. Učme sami sebe i druhé, že politika by měla být výrazem touhy přispět ke štěstí obce, a nikoli potřeby obec podvést nebo ji znásilnit. Učme sami sebe i druhé, že politika nemusí být jen uměním možného, zvlášť pokud se tím myslí umění spekulací, kalkulací, intrik, tajných dohod a pragmatického manévrování, ale že může být i uměním nemožného, totiž uměním udělat lepšími sebe i svět.

Jsme malá země, ale přesto jsme byli kdysi duchovní křižovatkou Evropy. Proč bychom se jí opět nemohli stát? Nebyl by to další vklad, jímž bychom mohli oplácet jiným pomoc, kterou budeme od nich potřebovat?

Domácí mafie těch, kteří se ne dívají z oken svých letadel a jedí speciálně vykrmená prasata, sice ještě žije a občas kalí vody, ale není už naším hlavním nepřítelem. Tím méně je jím jakákoli mafie mezinárodní. Naším největším nepřítelem jsou dnes naše vlastní špatné vlastnosti. Lhostejnost k věcem obecným, ješitnost, ctižádost, sobectví, osobní ambice a rivalita. Na tomto poli nás čeká teprve hlavní zápas.

Máme před sebou svobodné volby a tudíž i předvolební boj. Nedopusťme, aby tento boj zašpinil dosud čistou tvář naší vlídné revoluce. Zabraňme tomu, abychom sympatie světa, které jsme tak rychle získali, stejně rychle ztratili tím, že se zapleteme do houštiny mocenských šarvátek.

Nedopusťme, aby pod vznešeným hávem touhy sloužit věcem obecným rozkvetla opět jen touha posloužit každý sám sobě. Teď už opravdu nejde o to, která strana, klub či skupina zvítězí ve volbách. Teď jde o to, aby v nich zvítězili – bez ohledu na své legitimace – ti mravně, občansky, politicky i odborně nejlepší z nás. Budoucí politika i prestiž našeho státu

bude záviset na tom, jaké osobnosti si vybereme a posléze zvolíme do svých zastupitelských sborů.

Milí spoluobčané!

Před třemi dny jsem se stal z vaší vůle, tlumočené poslanci Federálního shromáždění, prezidentem této republiky. Očekáváte tedy právem, že se zmíním o úkolech, které před sebou jako váš prezident vidím.

Prvním z nich je využít všech svých pravomocí i svého vlivu k tomu, abychom brzy a důstojně předstoupili všichni před volební urny ve svobodných volbách a aby naše cesta k tomuto historickému mezníku byla slušná a pokojná.

Mým druhým úkolem je bdít nad tím, abychom k těmto volbám přistoupili jako dva skutečně svéprávné národy, které navzájem ctí své zájmy, národní svébytnost, náboženské tradice i své symboly. Jako Čech v prezidentském úřadu, který složil slib do rukou významného a sobě blízkého Slováka, cítím po různých trpkých zkušenostech, které měli Slováci v minulosti, zvláštní povinnost bdít nad tím, aby byly respektovány všechny zájmy slovenského národa a aby mu nebyl v budoucnosti uzavřen přístup k žádné státní funkci, včetně té nejvyšší.

Za svůj třetí úkol považuji podporu všeho, co povede k lepšímu postavení dětí, starých lidí, žen, nemocných, těžce pracujících, příslušníků národních menšin a vůbec všech občanů, kteří jsou na tom z jakýchkoli důvodů hůře, než ostatní. Žádné lepší potraviny či nemocnice už nesmí být výsadou mocných, ale musí být nabídnuty těm, kteří je nejvíc potřebují.

Jako vrchní velitel branných sil chci být zárukou, že obranyschopnost našeho státu nebude nikomu už záminkou k tomu, aby mařil odvážné mírové **iniciativy [inicijativí]**, včetně zkracování vojenské služby, zřizování náhradní vojenské služby a celkové humanizace vojenského života.

V naší zemi je mnoho vězňů, kteří se sice vážně provinili a jsou za to potrestáni, kteří však museli projít – navzdory dobré vůli některých vyšetřovatelů, soudců a především advokátů – pokleslou justicí, jež zkracovala jejich práva, a musí žít ve věznicích, které se nesnaží probouzet to lepší, co je v každém člověku, ale naopak lidi ponižují a fyzicky i duševně ničí.

S ohledem na tuto skutečnost jsem se rozhodl vyhlásit poměrně širokou amnestii. Vězně zároveň vyzývám, aby pochopili, že čtyřicet let špatného vyšetřování, souzení a věznění nelze odstranit ze dne na den, a aby chápali, že všechny urychleně chystané proměny si přeci jen vyžádají určitý čas. Vzpourami nepomohou ani této společnosti, ani sobě. Veřejnost pak žádám, aby se propuštěných vězňů nebála, neztrpčovala jim život a pomáhala jim

v křesťanském duchu po jejich návratu mezi nás nalézat v sobě to, co v nich nedokázaly nalézt věznic: schopnost pokání a touhu řádně žít.

Mým čestným úkolem je posílit autoritu naší země ve světě. Rád bych, aby si nás jiné státy vážily za to, že prokážeme porozumění, toleranci a lásku k míru. Byl bych šťasten, kdyby ještě před volbami navštívil naši zemi – byť na jeden jediný den – papež Jan Pavel II. a tibetský dalajlama. Byl bych šťasten, kdyby se posílily naše přátelské vztahy se všemi národy. Byl bych šťasten, kdyby se nám podařilo ještě před volbami navázat diplomatické styky s Vatikánem a Izraelem. K míru chci přispět i svou zítřejší krátkou návštěvou našich dvou navzájem spřízněných sousedů, totiž Německé demokratické republiky a Spolkové republiky Německo. Nezapomenu ani na naše další sousedy – bratrské Polsko a stále nám bližší Maďarsko a Rakousko.

Na závěr bych rád řekl, že chci být prezidentem, který bude méně mluvit, ale víc pracovat. Prezidentem, který se bude nejen dobře dívat z oken svého letadla, ale který – a to hlavně – bude trvale přítomen mezi svými spoluobčany a dobře jim naslouchat.

Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovím vám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která slouží člověku a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů. Lidských, ekonomických, ekologických, sociálních i politických.

Můj nejvýznačnější předchůdce zahájil svůj první projev citátem z Komenského. Dovolte mi, abych já svůj první projev ukončil vlastní parafrází téhož výroku:

Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!

2. První inaugurační projev Václava Klause - zkoumáno bez audiovizuálního podkladu

Dámy a pánové, vážení vzácní hosté z domova i ciziny, pane prezidente Václave Havle, říkám záměrně pane prezidente, protože si myslím, že to tak lidé budou říkat vždy (a měli by), dovolte mi, abych i dnes, v této slavnostní chvíli, řekl pár slov. Tato má slova nebudou ani opravou, ani zásadním doplňkem mých slov z minulých projevů. Chci své postoje pouze shrnout a zrekapitulovat. Chci současně přislíbit, že to, co jsem říkal ve svých projevech předvolebních, platí i dnes. A že bude platit i zítra a pozítří.

Začnu poděkováním oběma komorám Parlamentu za důvěru, kterou mi vyjádřily. Neříkám to jako pouhou zdvořilost. V Parlamentu a s Parlamentem jsem v posledních letech žil tak těsně a tak důvěrně, že umím docenit význam toho, že jsem získal hlasy napříč celým politickým spektrem, čehož si opravdu velmi vážím. Je to dobrým závdavkem do budoucna.

Chci poděkovat i občanům České republiky, kteří mi před volbou (i po ní) v tak velkém počtu vyjádřili svou podporu. Jsem přesvědčen, že jejich názor poslanci a senátoři, kteří mě volili, vyslyšeli.

V posledních týdnech jsem před Vás předstoupil třikrát a jako prezidentský kandidát jsem přednesl tři projevy. Říkává se, že jednou věcí je předvolební rétorika, druhou povolební realita. Chci Vás ujistit, že něco takového je mi cizí, že se dnes veřejně a nahlas přihlašuji ke každému slovu, které jsem před Vámi pronesl. Přesto bych se rád stručně vrátil k několika myšlenkám, které naznačují obraz toho, co bych - s jistou nadsázkou - označil za svůj „prezidentský program“.

Chci být prezidentem aktivním, ale nebudu prezidentem aktivistickým. Chci přispět k větší důvěře občanů v naši politickou scénu, v naše demokratické instituce a v naše politické strany. Naši spoluobčané musí mít jistotu, že jejich zájmy reprezentují pro ně viditelní, jimi zvolení politikové a že se nerozhoduje v žádných tajemných seskupeních, která neprošla volebním ohněm. Z mé strany je to výraz mé hluboké důvěry v parlamentní systém.

Rozhodně nemíním stát stranou politického života. Ambice být hybatelem politické scény však nemám. Politické procesy chci ovlivňovat jen nepřímou. Chci být uvážlivým svorníkem na vrcholu pyramidy našeho ústavního systému, nikoli jeho neuralgickým bodem.

Významný prvek své práce vidím v roli reprezentanta zájmů České republiky v zahraničí. Mimořádně mi při tom půjde o posilování dobrých vztahů s našimi bezprostředními sousedy. Za další prioritu pokládám proces integrace naší země do Evropské unie, respektive obhajobu našich zájmů uvnitř tohoto seskupení. Důsledně budu vycházet z toho, že prezident musí být loajální především ke své vlastní zemi.

Je řada konkrétních úkolů, které mají své přesné časové vymezení, ale je i úkol, který všechny časové dimenze obsahuje a současně přesahuje. Je jím pozitivní změna společenského klimatu v naší zemi.

Chci přispět k tomu, aby se rozjasnily tváře a aby na nich byl optimistický úsměv, se kterým jde všechno lépe.

To je snadné, když se daří, když stát dobře hospodaří, když jsou zdravé veřejné rozpočty, když roste životní úroveň a když mají občané ve své zemi pocit bezpečí a jistoty. To všechno musíme – společně – vytvářet.

Prezident musí dodávat sebevědomí, optimismus a naději v lepší příští, i když se tolik nedaří. Rozladěně si povzdechnout a rozladěnost nechat zažrat pod kůži, je snadné, ale náprava je pak dlouhá a bolestná.

Mluvil jsem i o svornosti. Při respektu k legitimnímu demokratickému soupeření politických stran (a zájmů, které reprezentují), chci od první chvíle - spolu s Vámi - hledat nejvyšší společný zájem celé země a všech jejích občanů, neboli to, co nás - přes všechny naše rozdílnosti - spojuje a v jistém smyslu i přesahuje. Shodu na něm velmi potřebujeme.

Navazme na všechno pozitivní, co u nás bylo vykonáno. Já sám mám za úkol navázat na všechno dobré, co vykonal můj předchůdce.

Naši vlast čekají nelehké zkoušky. Půjdeme-li jim vstříc s dostatečným sebevědomím, s nerozhádaností, s jasným odhodláním obhájit naše nejvlastnější zájmy, ale i s patřičnou pokorou, uspějeme.

Za sebe slibuji, že o to, abychom uspěli, budu po dobu svého funkčního období veškerým svým jednáním usilovat.

3. První prezidentský projev Miloše Zemana

Vážený pane prezidente Klausí, vážená paní Klausová, vážená paní Havlová, vážení členové vlády, vážení členové zákonodárského sboru, vážení hosté. Předstupuji před Vás jako první prezident České republiky, který byl zvolen přímou volbou občanů. Uvědomuji si obrovskou odpovědnost, která z toho pro mne vyplývá, a jsem připraven této odpovědnosti dostát. Nejprve bych rád poděkoval všem občanům, kteří mi dali svůj hlas.

Obdržel jsem množství blahopřání z celé republiky, a protože **není [není]** v mých silách na tato blahopřání odpovědět jednotlivě, dovoluji mi, abych poděkoval alespoň těmto a tímto způsobem. Dovolte mi rovněž, abych vyjádřil uznání všem občanům, kteří volili mého protikandidáta. Za to, že se účastnili voleb a uplatnili tak své aktivní občanství. Každý z nás v životě někdy vyhrál a někdy prohrál. Vím, jak je obtížné unést tíhu porážky, ale vím také, jak je těžké odolat pokušení, které přináší vítězství. Proto jsem řekl, že chci být prezidentem všech občanů, bez rozdílu jejich politických názorů, a jsem si vědom toho, že tento závazek nemohu naplnit pouhými slovy, ale především konkrétními činy v průběhu svého funkčního období. Řekl jsem také, že chci být hlasem dolních deseti milionů neprivilegovaných občanů, protože ti privilegovaní svůj hlas, nebo spíše hlasy, už dávno mají.

Vzhledem k tomu, že svoji představu spolupráce prezidenta republiky s vládou a parlamentem chci diskutovat s představiteli těchto institucí, dovoluji mi, abych se ve svém dnešním vystoupení soustředil na tři základní cíle, které spojuji s výkonem své prezidentské funkce.

Tím [tím] prvním cílem je uklidnění a stabilizace české politické scény. Jsem si plně vědom toho, že bez podpory veřejnosti je pro jakéhokoliv jednotlivce tento úkol nedosažitelný. Ale řídím se zásadou, že lépe než proklínat tmu, je zapálit alespoň jednu svíčku. Nabízím prezidentský úřad jako neutrální pole pro dialog všech parlamentních stran, ale i dalších významných společenských organizací, ať už jsou to odbory, zaměstnavatelské svazy a další instituce. Jako prezident, který **není [není]** přímo ani nepřímo spojen s žádnou parlamentní stranou, nabízím, budou-li si to zúčastněné strany přát, roli prostředníka a roli moderátora, ale v žádném případě nikoli roli soudce, protože tato role prezidentu republiky evidentně nepřísluší.

Vycházím ze zkušenosti, kdy se v minulosti dokázaly dohodnout dvě nejsilnější parlamentní strany a tuto dohodu beze zbytku dodržely, takže bylo možné, aby se Česká republika dostala z tehdejší ekonomické krize a obnovila hospodářský růst. Věřím, že na daleko širší bázi věcným a pokud možno i přátelským dialogem všech relevantních subjektů se nám podaří nalézt společný jmenovatel v zájmu dalšího rozvoje České republiky a hájení jejích oprávněných národních zájmů.

Druhým cílem, který považuji pro plnění prezidentské funkce za důležitý, je podpora toho, čemu již přes dvacet let říkám ostrovy pozitivní deviace. Jsou to ostrovy nadprůměrného výkonu. Jsou to osobnosti, které svým celoživotním dílem přinášejí prospěch naší zemi. Jsou to mimo jiné podnikatelé baťovského typu, kteří reinvestují své zisky do oblasti svého podnikání a novými investicemi přinášejí nová pracovní místa, snižují nezaměstnanost a řádně platí daně do státní pokladny. Jsou to úspěšní starostové, kteří dokázali zvelebit své obce nebo svá města. Jsou to významné osobnosti z řad školství, zdravotnictví, vědy, kultury nebo sportu. A s těmito osobnostmi bych se chtěl setkávat a chtěl bych rozšířit počet dnes udělovaných státních vyznamenání, protože věřím, že mnoho lidí, kteří svojí celoživotní prací přispěli k rozvoji ČR, si takové ocenění zaslouží.

Nezapomínám [nezapomínám] však na to, že v této republice žijí miliony lidí, kteří vykonávají, řečeno Masarykovými slovy, onu drobnou, černou, trpělivou a poctivou práci. Že právě tito lidé jsou solí země a že právě tito lidé jsou živnou půdou, z níž tyto vynikající osobnosti vyrůstají. Proto bych se chtěl s nimi při návštěvách jednotlivých krajů

co nejčastěji setkávat a chtěl bych jim pravidelně skládat účty ze své prezidentské činnosti.

Vedle podpory ostrovů pozitivní deviace však prezident musí bojovat proti jejich opaku, tedy proti ostrovům deviace negativní. Jedním z nejnebezpečnějších takových ostrovů jsou kmotrovské mafie, které parazitují na těle české společnosti, vysávají z tohoto těla krev a nevrací této společnosti žádnou přidanou hodnotu, ať už formou nových investic, nebo řádného placení daní.

Jsem hluboce a dlouhodobě přesvědčen, že nejúčinnějším nástrojem v boji proti těmto ekonomickým mafiím je zákon o prokázání původu příjmu a majetku včetně možnosti zabavení nelegálně získaného, tedy nakradeného majetku. A i když prezident nemá zákonodárnou iniciativu, budu se trpělivě snažit přesvědčovat poslance a senátory, aby takový zákon navrhli a aby takový zákon byl přijat.

Druhým takovým ostrovem negativní deviace jsou, podle mého názoru, neonacistické bojůvky, které občas řadí v ulicích našich měst. Jejich členové vyznávají ideologii, která by v případě svého vítězství vedla k vyhubení českého národa, a tedy i jich samých.

Za třetí ostrov negativní deviace pak **pokládám [pokládám]** podstatnou část českých médií. Tu část, která se zaměřuje na vymývání mozků, na mediální masáž a na manipulaci veřejným míněním. Tu část, jejíž představitelé vynikají pozoruhodnou kombinací minimálních znalostí a maximálního sebevědomí. Upovídání komentátoři, kteří píšou o všem a nerozumějí ničemu, mně připomínají Čapkovu definici literárního kritika jako člověka, který radí spisovatelům, jak by on napsal knihu, kdyby to uměl.

Prezident musí podporovat úspěšné a společnosti prospěšné osobnosti, které jsou často obklopeny závistivou hloupostí. A musí jim trvale říkat Nenechte se otrávit, a naopak závistivým hlupákům, za nimiž není žádná vlastní poctivá práce, musí trvale říkat Neotravujte.

Dámy a pánové, jsem si vědom toho, že tyto tři úkoly nemohu splnit sám. Nabízím proto přátelskou ruku ke spolupráci bez rozdílu politické příslušnosti všem těm, kdo tyto tři úkoly považují za důležité a kdo jsou ochotni přispět k jejich naplnění.

Dovolte mi, abych své dnešní vystoupení, ač tolerantní ateista, uzavřel modlitbou, kterou mnozí z vás znáte. Bože, dej mi odvahu, abych se snažil ovlivňovat věci, které ovlivnit mohu. Bože, dej mi pokoru, abych se nesnažil ovlivňovat věci, které ovlivnit nemohu. A Bože, dej mi moudrost, abych dokázal rozlišit mezi prvním a druhým. Děkuji vám za vaši pozornost.